

curier

economic legislativ

RĂSPUNDEREA MATERIALĂ

I. PRINCIPII — REGLEMENTĂRI

1. TRĂSĂTURI CARACTERISTICE — CONDIȚIILE RĂSPUNDERII MATERIALE

Răspunderea materială, astfel cum este configurată de normele de drept, de practica instanței noastre supreme și de literatura juridică de specialitate, prezintă un caracter specific, avînd o sumă de trăsături proprii, care o deosebesc de celelalte forme ale răspunderii juridice, inclusiv de cea mai apropiată, răspunderea civilă delictuală, din care, de altfel, s-a desprins, constituindu-se cu timpul într-o instituție juridică autonomă. Este admis, în mod unanim, că răspunderea materială prezintă următoarele trăsături specifice caracteristice, care o definesc ca atare și o delimitează de celelalte forme ale răspunderii juridice: este proprie persoanelor încadrate în muncă în baza unui contract de muncă; este, de regulă, limitată numai la prejudiciul efectiv, neincluzînd foloasele nerealizate de unitate; se întemeiază exclusiv pe culpă (vinovăție); este, în principiu, individuală; reparația are loc prin echivalent bănesc și nu în natură; presupune o procedură specială; nu poate funcționa în comun cu răspunderea unității. În cele ce urmează vom prezenta condițiile răspunderii materiale, așa cum rezultă din art. 102 C.m. 1. **Persoana autoare a prejudiciului trebuie să aibă calitatea de încadrată în baza unui contract de muncă sau să fie asimilată acestuia.** Existența raportului juridic de muncă constituie una din condițiile esențiale și prealabile pentru nașterea răspunderii materiale. Subiectul pasiv al răspunderii materiale va fi în toate cazurile o persoană încadrată în baza unui contract de muncă. Si un contract de muncă în formă nescrisă poate constitui fundamentul răspunderii materiale. De asemenea, cînd contractul de muncă este nul, cel vinovat de producerea unei pagube va răspunde tot conform C.m., și nu pe baza prevederilor Cod. civ. Pentru existența răspunderii materiale este indiferentă natura contractului de muncă. Facem precizarea că ucenicii care fac practică în producție și primesc bursă sau o indemnizație corespunzătoare aportului lor vor răspunde potrivit C.m. Prin reglementarea adusă uceniciei la locul de muncă de C.m. (art. 160), contractul de ucenicie se apropie substanțial de contractul de muncă. 2. **Faptă personală, ilicită și în legătură cu munca.** Nici o persoană nu poate răspunde decît pentru faptele sale proprii. În dreptul muncii nu este cunoscută instituția răspunderii pentru altul. Răspunderea materială fiind în toate cazurile personală, fapta trebuie să prezinte același caracter. Prevederile L. nr. 22/1969, care reglementează răspunderea unor persoane cu funcție de conducere sau de execuție pentru pagubele produse de gestionari, nu constituie o excepție de la regula

menționată, ci confirmări ale acesteia, deoarece în cazurile expres stabilite de actul normativ, cei în cauză răspund alături, sau în locul gestionarilor, nu pentru faptele acestora din urmă, ci pentru propriile lor fapte (spre exemplu: încadrarea unui gestionar cu încălcarea dispozițiilor legale, neasigurarea condițiilor de securitate, neacordarea asistenței tehnice solicitate în scris, neconstituirea sau nereținerea garanțiilor legale etc.). 3. **Existența unui prejudiciu cauzat, de regulă, unității cu care autorul pagubei se află în raporturi de muncă.** Existența prejudiciului este elementul definitoriu și distinct al răspunderii materiale, fapta ilicită fiind un element comun și altor răspunderi (penală, disciplinară, administrativă). Inexistența prejudiciului duce la imposibilitatea stabilirii răspunderii materiale. Astfel, s-a decis că pentru neîndeplinirea planului de producție o persoană nu răspunde material față de unitate, neputîndu-se recurge la dispozițiile cu caracter reparator din C.m. (art. 102 și următoarele) deoarece într-o atare situație nu ne aflăm în prezența unui prejudiciu cert — actual și efectiv (Trib. jud. Hunedoara, dec. civ. nr. 277/1974). În cadrul răspunderii materiale, prejudiciul supus reparației trebuie să fie, de regulă, provocat direct patrimoniului unității. Cu alte cuvinte, paguba produsă de cel încadrat trebuie să fie localizată, de regulă, în patrimoniul unității cu care se află în raporturi juridice de muncă. Încă sub imperiul vechiului Cod al muncii, acestul principiu i s-au adus numeroase corective prin diverse reglementări, prevăzîndu-se în actele normative respective posibilitatea pentru unitate de a stabili răspunderea materială a personalului propriu pentru prejudicii cauzate altor unități socialiste. Evidențiem aceste prevederi legale: art. 16 din D. nr. 246/1977, art. 25 din D. nr. 471/1971, art. 20, lit. d din L. nr. 4/1970, art. 8 lit. a—c din L. nr. 2/1973. Deoarece nu există criteriile fixe sau elemente precise de conturare a prejudiciilor, nu este posibil de a determina în mod aprioric și în general toate eventualele feluri de pagube ce se pot naște în patrimoniul unei organizații socialiste. Prin prejudiciu, în cadrul răspunderii materiale, se înțelege o modificare negativă în patrimoniul unității. Această modificare în sens negativ se poate produce în două moduri: prin diminuarea activului datorită unor sustrageri, degradări, distrugerii, pierderi, risipiri etc. ale bunurilor ce constituie activul său patrimonial; prin creșterea pasivului patrimonial, cauzată de obligarea la penalizări, amenzi sau daune, generate de fapta culpabilă a persoanelor încadrate în muncă. Se consideră că prejudiciul în cadrul răspunderii materiale trebuie să prezinte următoarele caracteristici: să fie efectiv; real și nu eventual; cert și actual. Noțiunea de prejudiciu cert se

definește utilizându-se elementele prevăzute de art. 1413 Cod civ. Prejudiciul prezintă certitudine când înținderea sa este bine determinată (precizată), fiind neîndoielnică și evaluabilă la o sumă de bani certă. Se consideră actual prejudiciul care este deja produs, în cadrul răspunderii materiale prejudiciul care nu s-a produs în mod real și cert nu poate fi supus reparațiunii. S-a considerat totuși că se poate proceda la recuperare și atunci când realizarea în viitor a unui anumit prejudiciu este sigură. Nu se poate accepta ideea că pînă la luarea sumei din contul unității nu ar exista o pagubă și că paguba s-a născut abia la această dată (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 640/1972). Justețea acestei soluții a fost confirmată prin decizia nr. 36/1973 a Trib. Suprem în comunerea prevăzută de art. 39 alin. 2 și 3 din L. nr. 58/1969). Soluția Tribunalului Suprem adoptată sub vechiul Cod al muncii se menține și în prezent, actualul cod necuprinzînd dispoziții care să infirme acest punct de vedere. Cu privire la momentul evaluării prejudiciului, art. 2 din D. nr. 208/1976 stabilește că evaluarea se face luîndu-se în considerare prețurile în vigoare la data producerii pagubei. În cazul în care nu se poate determina data producerii pagubei, se vor lua în considerare prețurile în vigoare la data constatării ei.

4. Raportul de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu. Fapta trebuie să determine cu necesitate producerea prejudiciului. Există raport de cauzalitate între fapta ilicită și prejudiciu atunci cînd aceasta precede și determină paguba care apare ca efect al actului ilicit. În general, raportul de cauzalitate, legătura dintre faptă și prejudiciu sînt ușor de stabilit. Sînt unele situații cînd această legătură necesară este mai dificil de constatat și anume cînd între acțiune și prejudiciu apar și alte fapte intermediare. În practică se poate constata deseori că prejudiciul unității este cauzat în mod nemijlocit, de fapta celui încadrat (de exemplu: degradarea unor bunuri). Sînt însă și împrejurări în care dauna unității nu apare ca rezultatul nemijlocit al conduitei acestuia, ci, dimpotrivă, reprezintă efectul indirect al unui fapt ilicit (de exemplu, fapta maestrului care încredințează un utilaj spre folosire unui muncitor neinstruit și acesta îl deteriorează sau fapta conducătorului de unitate care, deși avertizat, nu dispune schimbarea unui gestoriar ce a produs pagube etc.). Necesitatea raportului causal între faptă și prejudiciu este prevăzută expres în art. 102 (1) din C. m., deși această condiție nu este specifică numai răspunderii materiale, fiind generală, constituind o cerință pentru orice răspundere.

5. Existența vinovăției. S-a arătat că răspunderea materială este condiționată de existența cumulativă a mai multor cerințe, fie de ordin obiectiv (calitatea de persoană încadrată, fapta ilicită, prejudiciul, legătura între faptă și pagubă) fie cu caracter subiectiv (culpa — vinovăția persoanei încadrate). Vinovăția este atitudinea psihică a persoanei încadrate față de fapta sa ilicită, precum și față de prejudiciul produs. Culpa învederează poziția persoanei încadrate în muncă față de fapta sa (acțiune sau omisiune) și față de consecințele acesteia. În esență, culpa reprezintă o atitudine psihică negativă față de regulile de comportament social. Vinovăția implică întotdeauna conștiința — mai clară sau mai ștearsă — a încălcării unor relații sociale. Culpa se întemeiază pe discernămintul autorului, implicînd posibilitatea acestuia de a prevedea consecințele proprii sale fapte. Lipsa de discernămint trebuie dovedită. În dreptul muncii, gradele culpei nu au nici o relevanță, persoana respectivă fiind ținută a răspunde material chiar și pentru cea mai ușoară vină. Cel în cauză nu va putea fi exonerat în cazul cînd se va constata o culpă cit de ușoară în sarcina sa, ci numai cînd nu i se poate reține nici un fel de vină (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 678/1953). În lipsa vinovăției, răspunderea materială nu poate fi atrasă. Principiul instituit în art. 102 din C. m. este concretizat și în alte prevederi legale potrivit cărora pentru daunele aduse avutului obștec ca urmare a depășirii normelor de consum a fabricării de produse necorespunzătoare, a pierderilor ivite prin gospodărirea, depozitarea, conservarea necorespunzătoare a materialelor, este atrasă răs-

punderea materială dacă sînt cauzate din culpa. În acest sens este și practica judiciară, considerîndu-se că depășirea de consum nu este impunabilă dacă nu există culpa (Trib. juđ. Satu-Mare dec. civ. nr. 439/1971). De regulă, culpa privește în mod direct și nemijlocit fapta omisivă sau comisivă a autorului, fiind indisolubil legată de ea de pildă, gestoriarul deteriorează unele produse din culpa sa; directorul, deși înștiințat în scris, nu ia măsurile necesare păstrării bunurilor în condiții corespunzătoare, fiind culpabil de respectiva omisiune; muncitorul și maestrul provoacă din vină unele rebuturi sau produse declassate. Altfel spus, culpa autorului determină nemijlocit fapta păgubitoare. În dreptul muncii sînt cunoscute unele excepții de la principiul amintit mai sus, cînd vinovăția nu este legată indisolubil și direct de fapta păgubitoare, ci constă în faptul că autorul a făcut alegerea greșită a unei persoane care ea, prin fapta sa ilicită, a provocat daune unității. Astfel, sînt situații prevăzute în diverse acte normative în care se stabilește răspunderea anumitor persoane, nu pentru pierderi materiale cauzate direct și nici pentru neexecutarea unor sarcini proprii de serviciu, ci pentru faptele altor persoane, pe care le-au desemnat în anumite funcții. Spre a evita o confuzie în baza căreia s-ar putea acredita părerea că în situațiile la care ne vom referi mai jos, legea instituie o răspundere obiectivă, facem de la început precizarea că în aceste cazuri răspunderea celor în cauză nu se naște ca urmare a faptelor altor persoane, ci pentru fapta lor culpabilă, constînd în aceea că au desemnat astfel de persoane necorespunzătoare în funcțiile respective. Art. 49, alin. 1, din L. nr. 7/1977 prevede că răspund alături de cei cărora le-au delegat dreptul de a semna certificate de calitate, conducătorul unității, precum și șeful compartimentului C.T.C. pentru întocmirea necorespunzătoare a certificatului de calitate. Dispoziția legală citată nu instituie o răspundere obiectivă în sarcina conducătorului unității și șefului compartimentului C.T.C., aceeași neavînd a răspunde pentru fapta celor desemnați a semna certificatul de calitate, ci pentru motivul că au făcut o alegere greșită, încredințînd, asemenea sarcini unei persoane necorespunzătoare.

În nota de la finele anexei IV a L. nr. 57/1974, capitolul VII se prevede că șefii de magazine, unități de alimentație publică — cu acordul colectivului în cazul gestiunii colective — pot utiliza personal pentru activități temporare sau ocazionale. Răspunderea gestoriară pentru mărfurile încredințate acestui personal revine șefului de magazin sau de unitate, lucrătorului gestoriar sau colectivului, în cazul gestiunilor colective. Și în situațiile vizate de text răspunderea materială a celor care utilizează personal sezonier sau ocazional nu derivă din împrejurarea că ar fi pricinuit pagube unității prin fapta lor personală, ori pentru fapta altora, ci pentru că au ales persoane necorespunzătoare pentru sarcinile încredințate. Este așa cum am arătat, o aplicare specială în dreptul muncii a unui principiu al dreptului civil.

2. FORME ALE RĂSPUNDERII MATERIALE

Răspunderea materială poate îmbrăca mai multe forme. Forma caracteristică și definitorie sub care se prezintă în cele mai frecvente cazuri răspunderea materială este forma sa personală — individuală.

1. Răspunderea individuală. Considerată ca unul din principiile de bază ale dreptului muncii, răspunderea individuală reprezintă, în același timp, și unul din factorii reali de cointeresare a persoanelor încadrate în muncă față de rezultatele activității lor. Constituind regula, răspunderea materială personală (individuală) impune, concomitent persoanei încadrate, obligația de a repara singură și în întregime prejudiciul cauzat unității prin fapta sa personală și din culpă proprie, dar și dreptul de a nu răspunde pentru faptele altora sau pentru celele de căror producere nu este personal vinovată. În legislația noastră actuală se întîlnesc și următoarele forme, reprezentînd forme specifice ale răspunderii personale: răspunderea subsidiară; răspunderea solidară; răspunderea comună (colectivă).

2. Răspunderea subsidiară. Răspunderea materială poate fi și subsidiară. Așa cum este cunoscut, în cadrul unităților socialiste, desfășurându-se activități complexe, variate, de natură economică, tehnică, administrativă, se întâmplă uneori ca atribuțiile unor persoane să se coreleze, să se condiționeze reciproc sau să fie interdependente. Fapt care uneori ne pune în prezența unor prejudicii provocate de către mai multe persoane, însă fără ca gradul lor de participare să fie identic sau similar sau, chiar mai mult, unele dintre acțiunile deficitare să nu constituie o cauză nemijlocită a pagubei, ci numai un prilej. Răspunderea subsidiară a celor încadrați în muncă este acea formă de răspundere materială în care persoana culpabilă a produs paguba în mod indirect, a înlesnit-o, prin încălcarea unor obligații de serviciu. Din însăși definirea noțiunii, rezultă că între răspunderea personală a autorului direct și răspunderea subsidiară a celeilalte persoane există o unitate indisolubilă, în sensul că nu poate exista aceasta din urmă fără a fi precedată și condiționată de forma sa principală: răspunderea directă. În toate cazurile însă răspunzătorul în subsidiar răspunde pentru o faptă proprie a sa, iar nu pentru fapta altuia. Dacă dintr-o cauză legală, răspunderea principală este anulată, dispare și răspunderea subsidiară corelativă (Trib. Supr. dec. civ. nr. 1274/1962). Răspunderea materială subsidiară există în trei situații, la care ne vom referi în continuare. a) Persoana care prin fapta sa ilicită înlesnește prejudicierea unității de către o altă persoană în mod direct. Persoana care a înlesnit paguba este autorul indirect al prejudiciului și răspunde subsidiar. În prezent această răspundere este expres reglementată de art. 30 din L. nr. 22/1969 și se referă la pagubele pricinuite în gestiuni. În temeiul acestor prevederi răspund material în limita valorii pagubei rămase neacoperite de autorul ei direct persoanele care se fac vinovate de luarea unor măsuri fără respectarea legii sau de neluarea unor măsuri impuse de normele legale. Întrucât aceste cazuri de răspundere subsidiară sînt în legătură cu pagubele din gestiuni, vor fi analizate mai departe într-o secțiune specială. b) Răspunde subsidiar cel care a determinat prin fapta sa ilicită plata unei sume nedatorate, predarea unui bun ori prestarea unui serviciu necuvenit, către o altă persoană, ce are calitatea de beneficiară, iar recuperarea de la aceasta nu mai este posibilă, indiferent din ce cauză (este sau a devenit insolubilă, a dispărut, a decedat fără a lăsa avere urmăribilă, s-a prescris dreptul la acțiune sau la executarea silită etc.). Această ipoteză de răspundere subsidiară a fost consacrată de practica instanței noastre supreme, prin decizia de îndrumare nr. 5/1974 a Plenului Tribunalului Suprem și de unele dispoziții legale (de pildă, art. 29 alin. 2 din H.C.M. și U.G.S.R. nr. 880/1965 potrivit căroră răspund subsidiar persoanele vinovate de efectuarea, în mod necuvenit, a plății ajutoarelor materiale din fondurile asigurărilor sociale, (în cazul nerecuperării sumelor de la beneficiari). Beneficiarii plăților nedatorate, a bunurilor primite sau serviciilor prestate pot fi persoane încadrate în aceeași unitate cu cel care a determinat plata, remiterea sau prestarea nelegală, situație în care recuperarea de la respectivele persoane se face potrivit procedurii stabilite de C. m., dar pot fi terțe persoane fizice sau juridice, caz în care acoperirea pagubelor se va face potrivit dreptului civil sau procedurii arbitrale, după caz. c) Răspunde subsidiar persoana încadrată în muncă din a cărei neglijență unitatea a fost păgubită prin furt comis de alte persoane (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 118/1971). Cel încadrat, din a cărui neglijență s-a comis furtul, răspunde față de unitate numai dacă paguba nu a putut fi recuperată de la autorul infracțiunii. 3. Răspunderea comună. Este reglementată de prevederile art. 105 C. m., potrivit căruia: „cînd paguba a fost cauzată de mai multe persoane, răspunderea fiecăreia se stabilește ținîndu-se seama de măsura în care a contribuit la provocarea ei. Dacă măsura în care fiecare a contribuit la provocarea pagubei nu poate fi determinată, răspunderea fiecăreia dintre persoane se stabilește proporțional cu retribuția ei tarifară de încadrare de

la data constatării pagubei și, dacă este cazul, și în funcție de timpul lucrat de la ultima inventariere a bunurilor. Răspunderea comună se întîlnește în toate cazurile cînd există un singur prejudiciu și mai mulți autori. Ea reprezintă de fapt o multitudine de răspunderi personale ale unor persoane cu culpe concurente în producerea prejudiciului. Este considerată ca o formă derivată a răspunderii personale pentru că, deși nu pierde acest caracter, funcționează în mod paralel, privind pe fiecare persoană în parte, coautoare la producerea unui singur prejudiciu. Unitatea are drept la despăgubire pentru întreaga valoare a prejudiciului suferit, însă paguba se fracționează între coautorii potrivit părții contributive a fiecăruia la producerea prejudiciului. Rezultă că pentru fiecare persoană în parte, răspunderea nu pierde caracterul său personal deoarece se întemeiază pe fapte personale și culpa proprie a fiecărei autor. Ne găsim deci în prezența a mai multor răspunderi personale care funcționează distinct și paralel și care au scopul de a acoperi integral prejudiciul produs în comun. Criteriul principal pentru stabilirea răspunderii fiecărui coparticipant la producerea prejudiciului este — așa cum am arătat — gradul său de contribuție la cauzarea acestuia. Introdus ca text expres în legislația muncii prin art. 105 (1) din C. m., criteriul menționat fusese adoptat anterior atît de instanțe cit și de literatura de specialitate, fiind considerat ca unicul principiu echitabil. În lipsa acestui criteriu, adică în cazurile în care gradul de participare a fiecărui coautor la producerea pagubei nu se poate preciza, art. 105 (2) din C. m. prevede că răspunderea fiecărei persoane se stabilește proporțional cu retribuția de încadrare de la data constatării pagubei. Pentru pagubele din gestiuni se adaugă acestui criteriu subsidiar un corectiv, în sensul că trebuie avut în vedere și timpul lucrat de la ultima inventariere a bunurilor. 4. Răspunderea solidară. Reprezentînd o excepție în cadrul răspunderii materiale, ea este instituită și reglementată de art. 28 din L. nr. 22/1969. Asupra acesteia se va reveni pe larg, ulterior, cînd vom înfățișa răspunderea materială pentru pagubele din gestiuni provocate prin fapte ce nu au caracter infracțional. În cele ce urmează prezentăm succint caracteristicile răspunderii solidară: fiecare debitor poate fi constrîns pentru totalitate (art. 1039 Cod civ.); plata făcută de unul dintre debitori liberează și pe ceilalți (art. 1039 Cod civ.); unitatea poate urmări pe oricare dintre codebitorii solidarî, fără ca acesta să poată opune beneficiul de diviziune (art. 1042 Cod civ.); urmărirea unui debitor solidar întrerupe prescripția în contra tuturor codebitorilor (art. 1045 Cod civ.); codebitorul solidar, în contra căruia unitatea a pornit acțiunea, poate opune toate excepțiile care îi sînt personale și acelea care sînt comune tuturor debitorilor, în afara celor strict personale (art. 1047 Cod civ.).

3. CONSTATAREA PREJUDICIULUI — TERMENE

Constatarea prejudiciului, în cadrul răspunderii materiale trebuie să aibă loc într-un anume termen și într-o anume modalitate. Potrivit prevederilor art. 108 alin. 1 din C. m., „răspunderea materială pentru paguba cauzată unității poate fi stabilită numai în cazurile în care aceasta a fost constatată în cel mult 3 ani de la data producerii ei, iar în cazul restituirii sumelor sau a contravalorii bunurilor ori serviciilor nedatorate, în cel mult 1 an de la data primirii sumelor sau bunurilor ori de cînd a beneficiat de serviciile nedatorate”. Codul muncii nu reglementează — dat fiind că reprezintă o lege cadru — modalitatea descoperirii prejudiciului provocat unității prin fapte ilicite și culpabile ori prin plata unor sume sau primirea de bunuri necuvenite și nedatorate. În principiu deci, prejudiciul poate fi descoperit oricum și de oricine, cu atît mai mult cu cît regulamentele de ordine interioară ale unităților socialiste consfințesc îndatorirea personalului de a aduce la cunoștință conducerii orice abatere sau faptă ilicită. În practică însă, în majoritatea cazurilor, constatarea pagubelor are loc prin exercitarea atribuțiilor de către anumite organe de control investite cu o asemenea com-

penență (L. nr. 5/1970, L. nr. 15/1972). Dat fiind că unitatea păgubită este datoare să-și dovedească prejudiciul suferit — atât în dreptul muncii cât și în dreptul comun (civil și penal) — este obligatoriu ca actul constatator să se încheie în scris. În procesele-verbale, în celelalte acte de constatare (referate, rapoarte etc.) ce se încheie cu ocazia constatării unei daune, este obligatoriu să se consemneze exact și complet toate datele și elementele care să determine cu precizie existența prejudiciului, cuantumul și cauzele acestuia, precum și activitățile culpabile care au generat paguba respectivă. Dacă din aceste acte nu rezultă în mod clar împrejurările în care s-a produs paguba și persoanele vinovate, se poate dispune completarea verificărilor, care trebuie efectuate în timp util, pentru a nu se pierde termenele prevăzute de C.m. Noțiunea de act constatator al pagubei este controversată mai ales în practica instanțelor. Oscilația de puncte de vedere a fost favorizată de modul lapidar de redactare a textului legii. Într-o interpretare largă se consideră ca act constatator al pagubei orice sesizare sau reclamație înregistrată la registratura unității. Interpretarea restrictivă — îmbrățișată de majoritatea instanțelor și de Colegiul de jurisdicție al Curții Superioare de Control Financiar — consideră că numai o informare cuprinzătoare a conducerii poate constitui un act constatator al pagubei și că numai acesta poate conduce la emiterea unei decizii de imputare. S-a considerat — pe bună dreptate — că pentru actele întocmite de organele de control economic, un criteriu principal în considerarea ca acte valabile constatatoare de prejudiciu îl constituie concordanța lor cu normele metodologice în materie. Ele trebuie să ofere date certe cu privire la existența prejudiciului, cuantumul și cauzele acestuia, vinovăția persoanei, defalcarea pe autori (dacă e cazul), fapta ilicită și nexul causal dintre faptă și pagubă. Actul constatator — în cazul existenței unui singur prejudiciu și a mai multor coautori — trebuie să defalce paguba în raport de participarea fiecăruia la producerea acesteia, dat fiind că nu se poate imputa fiecărei persoane întreaga sumă. În această idee — a interpretării noțiunii de act constatator al pagubei — instanțele noastre au considerat că nu au o asemenea calitate: bilanțul în care figurează o sumă sau o persoană în poziție debitoare (Colegiul de jurisdicție al Curții Superioare de Control Financiar); procesul-verbal încheiat de organele de inspecție bancară la un control ulterior, în cazul când aspectele reținute au un caracter limitat și insuficient pentru cunoașterea cu precizie a existenței și cuantumul pagubei; procesul-verbal prin care se constată o defecțiune și necesitatea reparației fără a arăta valoarea pagubei. C.m. stabilește două termene înăuntrul cărora trebuie constatate daunele suferite de avutul obștesc. Criteriul de distincție utilizat de lege este existența sau inexistența culpei. Ambele termene prevăzute de art 108 (1) din cod încep să curgă de la data când patrimoniul unității a fost atins, fie prin producerea directă a unei pagube, fie prin plata unor sume de bani, predarea unor bunuri sau prestarea unor servicii necuvenite. În concepția legii, nu interesează momentul când a avut loc fapta păgubitoare, ci data la care efectele acesteia s-au repercutat în patrimoniul unităților socialiste. Sint cunoscute dese cazuri când între faptă și efectele sale păgubitoare se interpune o perioadă de timp variind după împrejurări. De pildă, când calitatea necorespunzătoare a unui produs se constată la beneficiar. Fapta a fost săvârșită de personalul furnizorului cu ocazia producerii mărfii, însă prejudiciul apare numai când furnizorul plătește penalități sau (și) despăgubiri beneficiarului. Aceasta de pe urmă este data de referință pentru stabilirea răspunderii materiale. Sub aspectul art. 108 (2) din C.m., nu interesează momentul producerii faptei păgubitoare, ci data la care efectele acesteia sint resimțite în patrimoniul unității. Termenul de 1 an prevăzut în art. 108 (1) din cod se referă exclusiv la acele fapte sau situații în care nu se poate reține culpa persoanei beneficiare. Acest termen curge: de la data primirii, a încasării sumelor necuvenite; de la data primirii bunurilor nedatorate; de la data când a beneficiat de serviciile

la care nu avea îndreptățire. Data primirii sumelor sau bunurilor ori a serviciilor se poate dovedi cu orice mijloc de probă în condițiile legii. În cazul când, chiar în aceste situații, se va constata culpa beneficiarului, nu se va mai aplica acest termen de un an, ci de 3 ani, deoarece beneficiarul va răspunde în primul rind pentru culpă. Termenul de 3 ani, prevăzut în art. 108 (1) din cod se referă exclusiv la pagubele propriu-zise cauzate unității, indiferent ce formă a îmbrăcat conduita sau omisiunea persoanei încadrate, în afară de cele menționate expres mai sus. Altfel spus, pentru toate celelalte prejudicii suferite de unitate — prin activitatea culpabilă a personalului în afara celor sus menționate — termenul este de 3 ani și începe să curgă de la producerea pagubei. În cazul când constatarea pagubei a avut loc în ultima zi a termenului de trei sau, respectiv, de 1 an, unitatea va avea la îndemână un termen de 60 zile pentru darea deciziei de imputare, chiar dacă acest termen se plasează peste termenele menționate (vezi în acest sens Plen. Trib. Supr. dec. de înđr. nr. 5/1974). Termenele de 3 ani și respectiv de 1 an, prevăzute de art. 108 alin. 1 din C.m. sint sancționate cu decăderea, astfel cum a statuat Plen. Trib. Supr. prin dec. de înđr. nr. 5/1974. Depășirea termenelor de constatare menționate mai sus, au drept rezultat pierderea dreptului de a obține un titlu executoriu, și, implicit, ne-realizarea creanței. Pentru a remedia neajunsurile ivite în activitatea de recuperare a daunelor în cazul indicării în decizia de imputare a unor sume inferioare prejudiciului suferit sau prin considerarea eronată a unor persoane drept autoare ale pagubei, prevederile C.m. au fost amendate prin D. nr. 63/1981, potrivit căruia „În cazul când prin hotărîrea definitivă a unui organ de jurisdicție se constată că paguba ce urmează a se recupera în condițiile Codului muncii este mai mare decît cea imputată, ori că nu a fost produsă de persoana căreia i s-a imputat, organul competent potrivit legii va lua măsuri de recuperare a pagubei reale de la persoana care a provocat prejudiciul, prin emiterea unei decizii de imputare, în termen de 60 de zile de la data când a luat cunoștință de hotărîrea definitivă, dar nu mai tîrziu de 6 luni de la data la care hotărîrea a rămas definitivă. După expirarea acestui termen prejudiciul se impută celui vinovat de neluarea măsurii de imputare“. Art. 2 din același decret prevede că „decizia de imputare poate fi emisă, în condițiile art. 1 alin. 1, numai o singură dată“.

S-a considerat că termenul de 60 de zile prevăzut de D. nr. 63/1981 este un termen de prescripție iar cel de 6 luni, stabilit prin același act normativ nu este un termen de prescripție sau de decădere, ci determină numai un interval de timp de cînd, cel mai tîrziu, poate începe a curge primul termen de 60 de zile.

4. DOVADA VINOVAȚIEI

Culpa trebuie dovedită de unitate, potrivit art. 178 C. m. În materie de gestiuni sint cunoscute două situații în care culpa celui încadrat nu trebuie dovedită de unitate, ea fiind prezumată. Prin decizia de îndrumare nr. 1/1976, Plenul Tribunalului Suprem a statuat că în cazul în care se produc lipsuri în gestiuni, actul constatator al lipsei, încheiat de organele de control competente, creează în sarcina gestionarului o prezumție simplă de culpă, pe care acesta o poate răsturna, făcînd dovada contrară. Prezumția de culpă împotriva gestionarilor operează numai cu privire la lipsurile cantitative din gestiune, ea nu se referă la lipsurile de calitate (degradări, denaturări, alterări, diluări etc.). Împotriva acestei prezumții de culpă gestionarul poate administra, potrivit celor decise de instanța supremă, numai probe scrise, dovada cu martori nefiînd admisă decît cu titlu de excepție. Prezumția de culpă, aplicabilă în cazurile de răspundere materială a gestionarului pentru pagubele aduse avutului obștesc, nu poate opera față de alte persoane fără atributul gestionare, care sint însărcinate să efectueze doar diferite operațiuni fizice, la cererea și sub directa supraveghere a gestionarului, în speță un sortator. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 428/1976). De asemenea, operează prezumția de culpă

împotriva gestionarului și în cazul în care atribuțiile sale fiind exercitate, potrivit dispozițiilor legale, de un delegat sau de o comisie, se constată o pagubă fără a se putea stabili că aceasta s-a produs în absența gestionarului (art. 26 din L. nr. 22/1969).

II. RĂSPUNDEREA GESTIONARILOR

1. REGULI GENERALE

Răspunderea materială pentru pagubele din gestiuni prezintă aceleași elemente constitutive. În materia de față însă legea consacră unele excepții, făcând ca răspunderea materială pentru pagubele din gestiuni să prezinte unele particularități. Astfel: răspunderea materială este în principiu, individuală. În materie de gestiuni L. nr. 22/1969 admite totuși răspunderea colectivă și solidară; în cazul răspunderii materiale — de regulă — nu operează prezumția de culpă contra persoanei încadrate în muncă, unitatea fiind datoare a face dovada vinovăției acesteia. De la acest principiu sînt cunoscute două derogări, una consacrată de lege și una de instanța noastră supremă. Art. 26 din L. nr. 22/1969 prevede că gestionarul răspunde integral și în cazul în care atribuțiile sale fiind exercitate, potrivit dispozițiilor legale, de un delegat sau de o comisie, se constată o pagubă, fără a se putea stabili că aceasta s-a produs în absența gestionarului. Imposibilitatea constatării că o pagubă s-a produs în lipsa gestionarului constituie o împrejurare care conduce nemijlocit la răspunderea sa materială. Pentru ca această prezumție legală să poată funcționa este însă necesar ca delegatul sau comisia care exercită atribuțiile în lipsa gestionarului să-și desfășoare activitatea în mod corespunzător, cu maximă diligență și cu respectarea tuturor normelor legale. Dacă de exemplu, o comisie instituită de conducătorul unității la data cînd gestionarul absentează începe să funcționeze efectiv mult timp după aceasta, perioadă în care practic bunurile din gestiune nu s-au aflat în seama nimănui, nu se va putea stabili răspunderea materială a gestionarului. A doua prezumție de culpă este consacrată de Plenul Trib. Supr. prin Dec. de indr. nr. 1/1978 pct. 5, potrivit căreia: „în cazul în care se produc lipsuri în gestiune, actul de constatare a lipsei creează o prezumție de culpă în sarcina gestionarului, căruia îi revine obligația de a face dovada contrară“. Proba trebuie să fie teneacă și convingătoare. Așa cum rezultă din îndrumările Plenului Tribunalului Suprem, actul întocmit de organul de control instituie atît o prezumție de culpă, cît și una relativă la existența și întinderea pagubei, chiar dacă actul nu este semnat de gestionar, acesta refuzînd semnarea înscrisului. Gestionarul poate face dovezi legale în apărarea sa.

2. RĂSPUNDEREA ÎN GESTIUNI INDIVIDUALE

Art. 24 din L. nr. 22/1969, în baza căruia persoanele încadrate în muncă răspund material, potrivit C. m. și prevederilor respectivului act normativ, pentru pagubele pricinuite în gestiuni, prin fapte ce nu constituie infracțiuni, reiterează dispozițiile art. 102 alin. 1 și art. 103 alin. 2 din C. m. Textul citat nu cuprinde prevederi specifice. Art. 25 alin. 1 din L. nr. 22/1969 cuprinde o prevedere de generală aplicabilitate dispunînd că gestionarul răspunde integral față de întreprinderea socialistă pentru pagubele pe care le-a cauzat în gestiunea sa, fără a individualiza sau nominaliza faptele cauzatoare de prejudicii, în timp ce în alin. 2 sînt specificate activitățile sau faptele dăunătoare. Prevederile din alin. 2 reglementează: a) Răspunderea integrală pentru pagubele produse în gestiune ce rezultă din degradarea sau orice altă diminuare a valorii bunurilor fiind cea mai tipică și frecventă formă de răspundere a gestionarilor. Textul se referă la dauna reprezentată prin lipsa efectivă a bunurilor sau valorilor, ori prin risipirea, degradarea, deprecierea acestora etc. Norma legală citată are în vedere exclusiv pagubele în materialitatea lor, produse asupra bunurilor ce le are în

gestiune persoana responsabilă. b) Răspunderea integrală pentru primirea bunurilor în cantități inferioare celor înscrise în documentele însoțitoare fără a se întocmi acte legale de constatare. Trebuie avute în vedere în cazul de față ambele feluri de primiri de bunuri: din afara unității, de la alte persoane fizice sau juridice și din interiorul acesteia, de la altă unitate, de la alt depozit etc. În ambele situații, neîntocmirea actelor legale de constatare conduce la răspunderea materială a gestionarului dacă prin aceasta unitatea a fost păgubită. Socotim însă că și în aceste situații, cînd nu s-au întocmit acte legale privitoare la cantitatea reală de bunuri primită, gestionarul are posibilitatea de a face dovezi convingătoare asupra realității operațiunii ce a avut loc. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 713/1973). c) Răspunderea integrală pentru primirea bunurilor cu vicil aparente fără a se întocmi actele legale de constatare. Gestionarul nu răspunde pentru vicile ascunse, ci numai pentru cele care pot fi reperate cu ocazia unui control corespunzător. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 1475/1979.) Prevederea se referă la ambele moduri de primire a bunurilor în gestiune: din afara unității, precum și din cadrul acesteia. Este știut că actele referitoare la primirea de la alte unități socialiste a unor bunuri ce nu corespund din punct de vedere cantitativ sau calitativ cu datele din documentele de însoțire trebuie întocmite de comisia de primire a beneficiarului cu delegatul furnizorului sau cu un delegat neutru, iar cînd intrarea în gestiune se face din cadrul aceleiași unități, constatarea se face de către comisia de primire-recepție a unității, sau de către gestionar. d) Răspunderea integrală pentru nesolicitarea asistenței tehnice de specialitate la primirea bunurilor, deși aceasta era necesară. Art. 4 alin. 2 din H.C.M. 2230/1969 prevede că gestionarul trebuie să solicite în scris conducătorului unității să-i asigure asistența tehnică de specialitate atunci cînd primește bunuri care au caracteristici pentru a căror verificare nu posedă cunoștințele necesare și nu este constituită o comisie de primire, potrivit dispozițiilor legale privind circulația mărfurilor. În cazul cînd nu a solicitat o asemenea asistență și datorită acestei împrejurări unitatea a fost păgubită, gestionarul are o răspundere integrală. e) Răspunderea integrală a gestionarului pentru pagubele produse în timpul înlocuirii sale. Art. 26 din L. nr. 22/1969 prevede că gestionarul răspunde integral și în cazul cînd atribuțiile sale fiind exercitate de un delegat sau o comisie, se constată o pagubă, fără a se putea stabili că aceasta s-a produs în absența gestionarului. În cazul în care se poate dovedi că paguba constatată s-a produs în absența gestionarului, răspunderea aparține înlocuitorului său sau comisiei desemnate de director. În situația în care nu se va putea dovedi culpa acestora, răspunderea aparține gestionarului. În acest caz, gestionarul nu poate porni o acțiune în regres dacă a acoperit paguba, împotriva delegatului sau a membrilor comisiei (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 1415/1974). În asemenea situații, răspunde fie numai gestionarul, dacă nu a reușit să dovedească nevinovăția sa, fie delegatul acestuia sau membrii comisiei dacă gestionarul a răsturnat prezumția legii, administrînd probe din care a rezultat că lipsa s-a produs în absența sa. f) Răspunderea integrală a gestionarului de fapt. Art. 31 din L. nr. 22/1969 prevede că persoana care primește, păstrează și eliberează bunuri fără a avea calitatea de gestionar, răspunde integral pentru pagubele produse unității. Prevederea este judicioasă deoarece orice persoană încadrată în muncă răspunde integral pentru pagubele produse unității în legătură cu munca sa, exercitarea unor activități specifice de gestiune neputîndu-i oferi impunitatea sau o răspundere diminuată. În activitatea unităților și a întreprinderilor economice (inclusiv comerciale) se întîlnesc frecvent cazuri cînd anumite persoane încadrate pe alte funcții, îndeplinesc în fapt acte de gestiune, primind și eliberînd bunuri, încasînd sume de bani, utilizînd cartele de cecuri și făcînd plăți etc., în locul gestionarului

respectiv, cu sau fără acordul conducerii întreprinderii. Cei în cauză sînt considerați gestionari de fapt și răspund integral față de întreprindere pentru orice pagubă cauzată acesteia prin lipsuri de mărfuri, bani sau bunuri, degradarea, alterarea, deteriorarea produselor etc. Toate cauzele care angrenează răspunderea unui gestionar, prevăzute de art. 26 din L. nr. 22/1969 operează și față de gestionarul de fapt. El răspunde pentru primirea unor mărfuri cu vicii aparente sau în cantități inferioare celor înscrise în documente.

3. RĂSPUNDEREA ÎN GESTIUNILE COLECTIVE

L. nr. 22/1969 în art. 27 alin. 1 reglementează răspunderea gestionarului împreună cu o altă persoană din întreprindere sau din unitate, iar alin. 2 se referă la modalitatea de angajare a răspunderii materiale a cogestionarilor. Înainte de a analiza fiecare din prevederile menționate este necesar a arăta că în ambele ipostaze reglementate de art. 27 din lege, cauzele prevăzute de art. 26, referitoare la răspunderea în gestiunile individuale își găsesc aplicare și în cazul gestiunilor colective sau a răspunderii în comun. De pildă, și în cazul gestiunilor colective este angajată răspunderea celor care primesc bunuri în cantități inferioare celor înscrise în documente, ori cu vicii aparente, fără a întocmi actele legale de constatare sau cînd nu solicită asistența tehnică de specialitate. Vrem anume a spune că prevederile art. 26 din lege au aplicabilitate și în cazurile cînd gestiunile sînt colective, ele nefiind înlăturate de dispozițiile art. 27. Cînd paguba în gestiune a fost cauzată de gestionar împreună cu altă persoană din întreprindere sau din unitate, ei răspund integral, fiecare în măsura în care a contribuit la producerea pagubei. Dacă nu se poate determina măsura în care a contribuit fiecare la producerea pagubei, răspunderea fiecărei persoane se stabilește proporțional cu retribuiția tarifară de încadrare de la data constatării pagubei (art. 27 alin. 1 și 2 din L. nr. 22/1969 astfel cum a fost modificat implicit prin art. 105 alin. 1 și 2 C. m.). Aceste prevederi se aplică în cazurile în care paguba, deși comună, nu a fost cauzată în aceeași gestiune. Cînd paguba a fost produsă de cogestionari (adică într-o gestiune comună) se aplică prevederile art. 27 alin. 2 fraza ultimă din L. nr. 22/1969 astfel cum au fost modificate implicit prin art. 105 alin. 2 fraza ultimă din C. m. Potrivit prevederilor sus-menționate, în cazul pagubei constatate într-o gestiune în care manipularea bunurilor se face în colectiv de mai multe persoane sau în schimburi succesive, fără predare de gestiune între schimburi, răspunderea fiecăreia se stabilește proporțional cu retribuiția tarifară de încadrare la data constatării pagubei și cu timpul lucrat de fiecare, de la ultima inventariere a bunurilor, în gestiunea în care s-a produs paguba. Răspunderea colectivă dar nesolidară, se întemeiază, pe de o parte, pe prezumția existenței unei fapte culpabile comune a cogestionarilor, nefiind necesar a se produce dovezi de primire-predare între cogestionari (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 387/1977), iar pe de altă parte, pe imposibilitatea determinării contribuției fiecăruia dintre ei la producerea pagubei. În cazul în care unul sau mai mulți gestionari vor putea face dovada că în timpul cînd s-a produs paguba au lipsit de la serviciu, vor fi apărați de răspundere, deoarece paguba nu a putut fi cauzată prin fapta lor. În instrucțiunile emise în aplicarea L. nr. 22/1969, se dă următorul exemplu de calculare a despăgubirii în cazul în care o pagubă de 1200 lei s-a constatat într-o gestiune colectivă, în care nu toți au lucrat aceeași perioadă de timp.

Întrucît L. nr. 22/1969 în art. 27 alin. 2 fraza ultimă se referă la răspunderea celor care manipulează bunurile în colectiv, va resimțit nevoia de a se preciza persoanele, calitatea și răspunderea lor în cazurile cînd se consideră că manipularea bunurilor se efectuează în colectiv. În acest sens prin Instrucțiunile aprobate prin Ordinul M.C.I. nr. 34/1970 s-au precizat următoarele (pct. 27): 1. În unitățile de desfacere cu amănuntul: a) la unitățile în care nu este

Persoana încadrată	Retribuiția tarifară de încadrare	Zile lucrătoare	Total Col 2x3	Dauna de care răspunde (lei)
1	2	3	4	5
A	2000	90	180.000	180.000 × 1200 = 642,85 336.000
B	1200	90	108.000	108.000 × 1200 = 385,70 336.000
C	1600	30	48.000	48.000 × 1200 = 171,45 336.000
Total pagubă				1200,00

organizată gestiunea pe raioane individuale sau pe locuri de muncă, gestionar al întregului magazin fiind șeful unității, colectivul care răspunde este format din gestionar (șeful unității) și vânzătorii unității. Aceștia din urmă răspund chiar dacă nu există acte de predare-primire între gestionar și cei în cauză. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 3371/1977); b) la unitățile în care gestiunile sînt organizate pe raioane sau locuri de muncă separate, colectivul care răspunde pentru pagubele produse este format din gestionarul raionului sau al locului de muncă unde s-a constatat lipsa, împreună cu vânzătorii respectivi; c) în cazul cînd șeful unității de desfacere cu amănuntul are gestiunea magazinului, iar un raion sau un loc de muncă din acest magazin este gestionat aparte, colectivele care lucrează în fiecare din aceste gestiuni răspund de pagubele produse în gestiunea respectivă. În cazul în care asemenea unități sau raioane, au locuri de muncă și depozite cu gestiuni separate, pentru pagubele produse în fiecare gestiune răspunde gestionarul respectiv împreună cu colectivul său; d) în unitățile de desfacere cu amănuntul care au depozite de mină cu gestiune separată, gestionarul depozitului răspunde împreună cu colectivul său pentru mărfurile intrate în depozitul de mină, iar gestionarii de raioane răspund, după cum s-a arătat mai sus, pentru mărfurile intrate în raioanele lor; e) în continuarea precizărilor aduse prin Ordinul menționat arătăm că în cazurile în care activitatea șefului de unitate se rezumă numai la organizarea magazinului și a muncii personalului, fără a avea nici o tangență cu gestiunea mărfurilor, așa cum este cazul în marile magazine, răspunderea sa nu operează pentru lipsurile constatate la diferite raioane; f) cu privire la răspunderea casierului arătăm că, în funcție de locul său de muncă și de felul acesteia, ea este angajată astfel: pentru lipsa unor sume de bani răspunde personal și integral; în unitățile de desfacere cu autoservire, casierul răspunde împreună cu întregul colectiv operativ pentru pagubele din gestiune. Casierul nu răspunde, potrivit prevederilor pct. 27 din Ordinul M.C.I. nr. 34/1970, de pagubele produse din deteriorări de mărfuri, dacă nu participă cu fapta sa la producerea acestora (de pildă, în cazul mărfurilor sparte sau deteriorate); în acest sens, Trib. Suprem, dec. civ. nr. 471/1974; în celelalte unități cu amănuntul (fără autoservire) casierul nu este inclus în colectivul care răspunde pentru pagubele din gestiunile de mărfuri. 2. În unitățile de alimentație publică, răspunderea materială se stabilește astfel: pentru veselă, tacîmuri, obiecte de inventar și ambalaje, responsabilul unității, împreună cu toți cei care le manipulează în unitatea respectivă. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 772/1980). Acolo unde manipularea acestor bunuri se face pe secții (bar, bufet, bucătărie etc.), răspunderea se va stabili pe fiecare secție. Lucrătoarele necalificate din

bucătărie participă la repartizarea pagubelor produse la veselă și tacâmuri numai în măsura în care le-au manipulat; pentru mărfurile de la secțiile bar și bufet, răspund gestionarii respective și ajutoarele lor; pentru materiile prime și auxiliare și produsele aflate în bucătărie și laboratoare, răspund șefii bucătăriei și șefii de laboratoare, împreună cu ajutoarele lor, care le manipulează; pentru mărfurile și preparatele de la secția „linia de autoservire” din unitățile cu asemenea linii, răspunde colectivul acestei secții, inclusiv casierii. 3. În depozite și magazine. Potrivit prevederilor aceluiași pct. 27 din Instrucțiunile aprobate prin Ordinul M.C.I. nr. 34/1970, răspunderea materială se stabilește astfel: la unitățile de desfacere cu autoservire, în cazul în care au depozite de mărfuri cu gestiune separată, pentru pagubele pricinuite în respectivele depozite sau magazine răspunde gestionarul împreună cu colectivul său de muncă; la depozitele și la centrele de achiziție, colectivul care răspunde de pagubele ivite în gestiune este format din șeful depozitului, șefii de secții împreună cu toți cei care lucrează în cadrul depozitului: muncitorii necalificați, sortatori, ambalatori etc. dacă gestiunile nu sînt organizate pe secții, exclusiv calculatorii sau cei însărcinați cu ținerea evidenței; în cazul cînd gestiunea depozitului este organizată pe secții sau magazine cu evidență separată, răspunzători sînt șefii de secții sau magazine, exclusiv calculatorii sau cei însărcinați cu ținerea evidenței; la depozitele de materii prime și materiale, obiecte de inventar de mică valoare sau scurtă durată, îmbrăcăminte și materiale de protecție, răspunderile revin colectivelor respective; la magazinele atelierelor de producție pentru pagubele produse sînt răspunzători șeful magazinei împreună cu cei care lucrează în magazia respectivă. Potrivit îndrumărilor date de Plenul Tribunalului Suprem, în cazul lipsurilor în gestiune, procesele-verbale întocmite în mod legal de organele de control creează o prezumție de culpă în sarcina gestionarului (decizia de îndrumare nr. 1/1976 pct. 5). Prezumția de culpă nu operează însă față de persoanele care efectuează doar diferite operațiuni fizice, de pildă sortatori, încărcători-descărcători, sub directă supraveghere a celor cu atribuții gestionare (deciziile Tribunalului Suprem, secția civilă nr. 428/1976 și nr. 140/1977). Cele de mai sus sînt valabile pentru toți lucrătorii și încărcătorii nu numai pentru cei din depozite și magazine.

4. RĂSPUNDEREA ÎN CAZUL LIPSURILOR DE GREUTATE LA MĂRFURILE PREAMBALATE

În toate cazurile de răspundere pentru pagubele din gestiuni sînt aplicabile regulile sus arătate, în situația mărfurilor ce se primesc în ambalaje originale sau sînt preambalate. Potrivit celor statuate de Plenul Tribunalului Suprem, prin decizia de îndrumare nr. 1/1976, pentru mărfurile primite în saci, butoaie, putini și alte ambalaje de acest gen, recepționarea cantitativă trebuie făcută prin cîntărire sau măsurare. În cazul mărfurilor preambalate — mărfuri primite în ambalaje pe care este indicată greutatea conținutului — recepționarea cantitativă se poate face și numai prin numărare, dacă ele se distribuie în ambalajul primit, de greutatea conținutului menționată pe ambalaj răspunzînd furnizorul. Acest mod de recepționare nu mai este aplicabil însă ori de cîte ori mărfurile respective urmează a fi distribuite sau vîndute prin cîntărire sau măsurare; marfa nemaifiind transmisă în ambalajul original, este necesară recepționarea ei tot prin cîntărire sau măsurare, deoarece numai în acest fel se poate stabili că lipsurile, constatate cu ocazia distribuirii sau vînzării, provin de la furnizor. Gestionarul fiind obligat să identifice viciile aparente trebuie să verifice totdeauna, la primirea mărfurilor, ca ambalajele să fie intacte, deoarece numai dacă acestea nu au fost violate — situație care exclude înlocuirea produsului, sustragerea din conținutul ambalajului sau diminuarea conținutului prin scurgerea produsului — furnizorul răspunde pentru exactitatea mențiunilor de pe ambalaj referitoare la conținut și greutate. Deci, dacă ambalajul a fost intact, iar produsul se distribuie sau se vinde în ambalajul original, gestionarul nu

răspunde pentru lipsurile în greutate constatate la mărfurile preambalate primite prin numărare și nici dacă ulterior se constată că produsul nu este cel menționat pe ambalaje.

III. RĂSPUNDEREA PERSONALULUI FĂRĂ FUNCȚII GESTIONARE

1. REGLEMENTĂRI

În activitatea atât de complexă a unităților economice socialiste, atribuțiile, activitățile și încadrările personalului se întrepătrund, se completează, uneori sînt concurente, alteori complementare, fapt ce are consecințe directe și nemijlocite și asupra responsabilităților acestuia. Códul muncii, L. nr. 7/1977, L. nr. 22/1969, precum și alte acte normative care au directă incidență asupra funcționarii unităților economice socialiste, constituie un ansamblu coerent de norme ce reglementează anumite sectoare de activitate din sinul acestora, împrejurare care impune a prezenta și răspunderea materială a personalului acestor unități tot în acest mod, adică în legătură cu anumite sectoare de activitate, ori referindu-ne la un anumit ansamblu de operațiuni legate organic între ele. Astfel, vom înfățișa răspunderea tuturor persoanelor cu funcții de conducere sau de execuție, indiferent de locul pe care-l ocupă în ierarhia unității, în legătură cu operațiunile sau activitățile pe care le exercită și care, în mod direct sau indirect, pot provoca pagube unității.

2. ÎNCADRAREA, TRECEREA SAU MENȚINEREA NELEGALĂ A UNOR PERSOANE ÎN FUNCȚII GESTIONARE

Art. 28, alin. 1, din L. nr. 22/1968 stabilește în sarcina acestor persoane o răspundere solidară și integrală în cazurile în care nu au fost respectate cerințele legii, cu privire la vîrstă, studii și vechime, potrivit art. 3 și 38 din lege, precum și a dispozițiilor art. 4 referitoare la antecedentele penale. Răspunderea acestor persoane este solidară și integrală, unitatea avînd dreptul de a recupera prejudiciul în întregime de la persoana sau persoanele vinovate. Răspunderea materială a acestor persoane, inclusiv a conducătorului, nu poate fi atrasă decît numai în situația expres prevăzută de lege, adică exclusiv în cazul cînd au încadrat, trecut sau menținut în funcția de gestionar o persoană necorespunzătoare. Încadrarea într-o altă funcție din schema de funcțiuni (organigramă) a unității în care prin natura postului deținut, cel în cauză nu are calitatea legală de gestionar, dar face totuși ulterior acte de gestiune, nu va atrage răspunderea materială a celui care a dispus o asemenea numire, chiar dacă încadrarea inițială s-a făcut cu nerespectarea condițiilor cerute de lege pentru acea funcție. În cazul în care o persoană necorespunzătoare este încadrată într-un post ce nu are caracteristicile unei funcții de gestiune (ex. manipulant, muncitor necalificat) iar ulterior îndeplinește acte de gestiune, va răspunde singur pentru activitatea sa, conform art. 31 din lege, neputînd fi atrasă răspunderea celui care a dispus inițial încadrarea. Într-adevăr, în primul rînd este de observat că în asemenea împrejurări vina acestuia din urmă este inexistentă, deoarece încadrarea pe care a dispus-o a fost conformă legii, neavînd în vedere o funcție de gestiune și, în al doilea rînd, trebuie reținut faptul că denșirea atribuțiilor funcției de către persoana necorespunzătoare, prin săvîrșirea unor acte de gestiune, nu poate să fie imputată decît acesteia din urmă și nu celui ce a dispus încadrarea, cu condiția ca cel în cauză să nu fi cunoscut sau acceptat actele săvîrșite de gestionarul de fapt. Încadrarea, trecerea sau menținerea unei persoane în funcția de gestionar, de către conducătorul unității sau de orice altă persoană trebuie să prezinte caracter culpabil, în sensul că fapta acestora să fie săvîrșită cu vinovăție. În cazul cînd persoana ce urmează a fi încadrată prezintă acte false de studii sau de stăgiu, ori în fișa primită de la organele competente nu sînt înscrise antecedente penale, deși cel în cauză are cazier penal, nu va putea fi atrasă răspunderea

acestor persoane, deoarece fapta lor nu are caracter culpabil. Întrucât prevederea legală se referă la orice persoană care încadrează, trece sau menține în funcție de gestiune pe cei necorespunzători sub aspectul prevederilor art. 3, 4 și 38 din L. nr. 22/1969, oricine se face vinovat de o asemenea încălcare, își angajează răspunderea sa, chiar dacă în atribuțiile sale de serviciu nu intra o astfel de operațiune. De pildă, inginerul șef, contabilul șef, ori alți conducători de compartimente care încadrează, trec sau mențin în funcții de gestiune persoane necorespunzătoare (sub aspectul L. nr. 22/1969) vor răspunde pentru fapta lor ilicită, neputând invoca nulitatea contractului de muncă al celor în cauză, determinată de faptul că a fost încheiat din partea unității de către o persoană fără competența legală. După cum este cunoscut, în dreptul muncii nulitățile operează numai pentru viitor, efectele produse până la constatarea nulității rămân nealterate. Prevederea cuprinsă în art. 28 alin. 1 din legea citată este aplicabilă nu numai în cazurile când este trecut în funcția de gestionar o persoană nou încadrată, ci și în situația când un gestionar este mutat dintr-o funcție gestionară în alta, unde sînt necesare studii superioare celor stabilite pentru vechea funcție de gestiune. De asemenea trecerea unui gestionar care nu are vîrsta de 21 ani, din vechea funcție, într-o nouă funcție, unde este obligatorie această vîrstă angajează răspunderea solidară a celui care a luat respectiva măsură, împreună cu a gestionarului pentru pagubele pricinuite de acesta din urmă. Sub incidența art. 28, alin. 1, din L. nr. 22/1969, cad faptele culpabile ale oricăror persoane din unitate. Ca atare, în cazurile când urmează a se stabili răspunderea materială în condițiile acestei prevederi, se va avea în vedere activitatea și conduita tuturor celor implicați în operațiunea nelegală de încadrare, trecere sau menținere. De pildă, dacă directorul încadrează, trece sau menține într-o funcție de gestiune fără a exista fișa de antecedente penale și fără referatul compartimentului personal cu privire la studiile candidatului, își angajează singur răspunderea sa. În cazul în care persoana din compartimentul de personal și organizarea muncii întocmește un referat neconform cu realitatea, prin care atestă legalitatea operațiunii ce urmează a avea loc, directorul va fi exonerat de răspundere, singurul răspunzător fiind autorul referatului. De asemenea, în cazul în care juristul vizează ca legal referatul nelegal al compartimentului personal-organizarea muncii, urmează a răspunde pentru fapta sa ilicită alături de autorul referatului. După expirarea unei luni de la încadrarea, trecerea sau menținerea nelegală în funcție a unui gestionar, urmează a-și angaja răspunderea și șeful compartimentului financiar-contabil, deoarece se face vinovat de încălcarea art. 8, din Legea nr. 5/1970; acest text prevede că controlul ierarhic operativ-curent se exercită cel puțin o dată pe lună asupra activităților prevăzute în tabelul anexă la lege; ori, la pct. 5 din tabel este prevăzută obligația conducătorului compartimentului financiar-contabil de a controla „îndeplinirea condițiilor legale privind angajarea gestionarilor”. În legătură cu aplicarea prevederilor art. 28 alin. 1 din L. nr. 22/1969 sînt necesare unele precizări cu privire la întinderea răspunderii persoanelor vinovate. Astfel, dacă cel ce se face vinovat de neîndeplinirea atribuțiilor de serviciu, privind verificarea îndeplinirii condițiilor de trecere în funcție gestionară au activat în întreprindere în toată perioada în care gestionarul a produs paguba, răspunderea acestora este egală cu paguba, respectiv integrală și solidară; dacă una din persoanele vinovate a încetat să aibă raporturi de muncă cu întreprinderea în timpul perioadei în care a avut loc paguba ea va răspunde numai proporțional cu timpul cît a activat în funcția respectivă, raportat, la durata perioadei în care gestionarul a păgubit unitatea (Trib. Suprem, dec. pen. nr. 633/1977). Ca regulă generală, la stabilirea răspunderii fiecărei persoane vinovate, se va ține seama de atribuțiile sale de serviciu. Solidaritatea persoanelor vizate de art. 28 alin. 1 din lege operează numai în limitele răspunderii materiale a gestionarului, iar nu pentru întreaga pagubă suferită de unitate prin fapta comună a acestuia cu a altor persoane. Răspunderea materială re-

glementată de textul citat, este angrenată și în cazul în care gestionarul provine de la o altă organizație socialistă care a fuzionat cu unitatea prejudiciată, deoarece obligația, de a verifica îndeplinirea condițiilor de studii, stagiul cu privire la antecedentele penale subsistă și într-o asemenea situație (Trib. Suprem, dec. pen. nr. 160/1971).

3. ÎNCADRAREA SAU TRECEREA UNEI PERSOANE ÎN SUBORDINEA GESTIONARULUI FĂRĂ AVIZE LEGALE

Spre deosebire de răspunderea materială reglementată de art. 29 din lege, care, în principiu, este principală (integrală), în art. 30 sînt reglementate o serie de răspunderi subsidiare, în limita valorii pagubei rămase neacoperite de autorul direct al ei, din momentul constatării insolabilității acestuia. Dispoziția art. 30 lit. a din L. nr. 22/1969 se aplică numai în cazurile prevăzute expres de textul la care ne referim. Existența unui simplu aviz verbal al celorlalți cogestionari nefiind suficient, atrage răspunderea persoanei vizate de lege, față de dispoziția expresă a normei citate. În cazul când unul dintre cogestionari nu-și dă avizul în scris, iar în gestiune are loc o pagubă, persoana care a dispus încadrarea va răspunde în limita valorii pagubei neacoperite numai de gestionarul numit fără aviz. Aceasta nu înseamnă însă că gestionarul ce nu și-a dat avizul este apărât de răspundere, dacă sînt îndeplinite cerințele legii în ceea ce-l privește, adică este vinovat de producerea pagubei. Din redactarea art. 30 rezultă că urmărirea celui ce răspunde subsidiar nu poate începe decît după constatarea insolabilității autorului direct al pagubei, principiul echitabil, consacrat și de instanța noastră supremă (Dec. de îndrumare nr. 5/1974). Întră sub incidența acestui text, toate persoanele care încalcă norma legală în mod direct sau indirect (conducătorul unității, contabilul șef, cei din compartimentul personal, cei ce au luat sau au avizat drept legale aceste operațiuni).

4. NEÎNLOCUIREA GESTIONARULUI CU COMPORTAMENT NECORESUNZĂTOR

Art. 30 lit. b din L. nr. 22/1969 stabilește răspunderea subsidiară a persoanei negestionare pentru paguba produsă în limita rămasă neacoperită de autorul direct al prejudiciului, din momentul constatării insolabilității gestionarului, atunci cînd se face vinovată de neluarea sau luarea cu întîrziere a măsurilor necesare pentru înlocuirea celui în cauză sau a celor aflați în subordinea acestuia, deși a fost avertizată în scris și motivat că nu-și îndeplinesc atribuțiile în mod corespunzător. Persoana vinovată răspunde numai pentru pagubele produse de cei înlocuiți sau înlocuiți cu întîrziere, fără însă ca acest fapt să-l exonereze pe cei care au făcut sesizările de a-și angaja răspunderea lor personală în cazurile și condițiile legii, de pildă, în gestiunile colective, în depozite etc. Textul citat vizează, în principiu, persoanele care au în atribuțiile lor de serviciu posibilitatea de a dispune încetarea sau modificarea contractelor de muncă a gestionarului și a celor subordonați acestuia (director, conducător de întreprindere sau de unitate componentă cu gestiune economică, fără personalitate juridică), dar și pe acele persoane care au determinat neluarea acestor măsuri, de pildă, cel ce au ascuns sesizările ori le-au considerat insuficient motivate ori neserioase.

5. NECONSTITUIREA LEGALĂ A GARANȚILOR

Potrivit prevederilor art. 28 alin. 2 din L. nr. 22/1969, răspund solidar cu gestionarul pentru pagubele cauzate de acesta, persoanele vinovate de nerespectarea dispozițiilor prevăzute în capitolul III din lege, în limita garanției neconstituite. Prevederile cuprinse în capitolul III reglementează constituirea garanției în numerar, reținerea ratelor pentru completarea acesteia, reintregirea garanției cînd o parte a fost folosită pentru acoperirea unor pagube, constituirea garanțiilor suplimentare. Prin consecință răspun-

derea se referă la toate operațiunile prevăzute în capitolul III, nu numai la constituirea garanției în numerar. Și în cazul de față, răspunderea solidară a celor vizate de text operează numai pentru partea de pagubă provocată de gestionar în cazul în care acesta a prejudiciat unitatea prin fapta sa comună cu alte persoane. În practică se poate întâmpla ca la producerea unui prejudiciu să concureze mai mulți cogestionari dintre care numai unul sau numai o parte din aceștia să nu aibă garanțiile constituite în întregime; în astfel de cazuri persoana negestionară răspunde în solidar cu gestionarul a cărui garanție este insuficientă și numai în limita părții neconstituite. Persoanele susceptibile a-și angrena răspunderea în baza acestui text, sint, deosebi, cele ce activează în compartimentul financiar-contabil care au în atribuțiile lor de serviciu, sarcini în legătură cu constituirea și completarea garanțiilor în numerar și a celor suplimentare, dar și contabilul șef care nu a exercitat controlul operativ curent asupra acestor operațiuni.

6. DISPOZIȚII GREȘITE SAU CONTRARE LEGII DATE GESTIONARILOR

Darea unor dispoziții greșite sau contrare legii atrage răspunderea principală și integrală a autorului lor (art. 29, lit. c. din L. nr. 22/1969). Dispoziția este greșită atunci când, fiind emisă cu respectarea normelor legale, conține o eroare de ordin tehnic, organizatoric sau economic. Dispoziția este contrară legii în cazul când este dată cu nerespectarea prevederilor legale în vigoare. În situația în care, datorită executării unor asemenea dispoziții, unitatea suferă o pagubă, autorul lor va răspunde — de regulă — integral, acesta avînd o răspundere principală. Răspunderea acestuia nu exclude — în mod aprioric — responsabilitatea gestionarului, căci acesta, trebuind să cunoască legile, are posibilitatea să aprecieze ilegalitatea ordinului. Când gestionarul are posibilitatea de a aprecia ilegalitatea ordinului, răspunderea sa nu mai este înlocuită cu aceea a persoanei care a emis dispoziția nelegată, urmînd să fie singur răspunzător, fie împreună cu autorul ordinului, după caz. Situația este identică și în cazul dispozițiilor greșite: gestionarul va răspunde în cazul când are posibilitatea să aprecieze că ordinul primit a fost greșit. Legea are în vedere, desigur, toate acele persoane, care în virtutea funcțiilor, au atributul de a da dispoziții gestionarului. Ca atare, intră sub incidența textului citat, și-și angajează personal răspunderea persoanele din conducerea unității, alte persoane cu funcții de conducere (șefi de ateliere, sectoare, șantiere, magazine etc.) dar și persoanele din alte compartimente care prin funcțiile ce le dețin sint abilitate de lege a da dispoziții gestionarilor.

7. NEASIGURAREA CONDITIILOR PENTRU PRIMIREA ȘI PĂSTRAREA CORESPUNZĂTOARE A BUNURILOR

Art. 29 din L. nr. 22/1969 instituie o răspundere materială integrală (principală) în sarcina persoanelor negestionare, inclusiv a directorului, care nu au asigurat condiții corespunzătoare de gestionare a bunurilor, considerîndu-le astfel ca sîngure vinovate de producerea prejudiciului. Legea la lit. a, al textului citat se referă la cazul în care nu a fost asigurată asistența tehnică de specialitate la primirea bunurilor sau prestarea unei asistențe necorespunzătoare. Art. 29 lit. a trebuie corelat cu art. 25 alin. 2 din L. nr. 22/1969. Când gestionarul nu solicită asistență tehnică deși aceasta este necesară, răspunderea sa este personală și integrală. În mod uzual, recepția bunurilor se efectuează de comisiile de primire și recepție constituite conform art. 4 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959, din care face parte și gestionarul însuși, precum și responsabilul cu controlul tehnic al calității. Art. 29 lit. a se referă la situațiile în care primirea bunurilor are loc fără comisii de primire-recepție, deoarece în cazul primirii mărfii de către această comisie, verificarea calitativă a bunurilor constituie însăși una din obligațiile sale curente. La primirea bunurilor fără comisie potrivit art. 5 din H.C.M. nr. 2230/1969, gestionarul este obligat să solicite în scris conducătorului de unitate să-l asigure asistența tehnică de speciali-

tate în cazul când acesta nu posedă cunoștințele necesare pentru verificare. Legea prevede existența unei sesizări scrise din partea gestionarului, cerință pe care o considerăm că are caracter esențial. Răspunderea persoanelor negestionare avînd caracter principal, exclude răspunderea gestionarului în situația prevăzută de art. 29 lit. a din lege, deoarece numai aceștia au săvîrșit fapta ilicită, încălcîndu-și sau neexecutîndu-și obligațiile de serviciu, astfel cum rezultă din legi, din contractul lor de muncă ori din regulamentul de organizare și funcționare al unității. În cazul în care o asemenea sesizare scrisă nu există, este angajată integral răspunderea exclusiv a gestionarului. Al doilea caz (lit. b) constă în neluarea măsurilor necesare pentru păstrarea bunurilor în condiții corespunzătoare. Prevederea art. 29 lit. b angajează răspunderea acelor persoane care, potrivit competenței lor au asemenea atribuții. S-a decis — în spiritul legii — că nu este necesară sesizarea scrisă întocmită de gestionar în cazul în care bunurile sint degradate, depreciate sau sustrase ori există un asemenea pericol, dacă conducătorul însuși a cunoscut aceste împrejurări (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 1825/1974). Spre deosebire de primul caz (lit. a), răspunderea acestora poate funcționa în comun cu a gestionarului, dacă evitarea degradării bunurilor este posibilă prin diligența acestuia. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 625/1968 și nr. 667/1968). Într-adevăr, gestionarul are ca obligație principală de serviciu aceea de a lua, cu maximă diligență, toate măsurile posibile pentru a evita degradări. În cazuri de răspundere comună criteriul pentru stabilirea desdăunării va fi cel prevăzut de art. 27 din lege și anume: contribuția fiecăruia la producerea pagubei. În cazul în care deși gestionarul și-a îndeplinit obligațiile sale cu privire la păstrarea bunurilor, totuși acestea s-au degradat, urmează a răspunde singură, persoana care avea în atribuțiile sale luarea unor măsuri corespunzătoare în scopul arătat mai sus. Prevederea cuprinsă în art. 29 lit. b din L. nr. 22/1969 vizează în primul rînd pe conducătorii de unități socialiste și alte cadre de conducere care, în baza art. 72 C. m., art. 229 din L. nr. 9/1972, dar mai ales în termeniul L. nr. 3/1983, au răspunderea de a păstra, apăra și valorifica la un nivel superior și eficient bunurile încredințate. În acest sens și practica judiciară (cităm dec. civ. nr. 625/1968 a Trib. Suprem). Nu mai puțin însă în baza textului citat, își atrag răspunderea toți cei ce au ca atribuții de serviciu, luarea unor astfel de măsuri.

8. NERESPECTAREA ÎNDATORIBILOR PRIVIND GESTIONAREA BUNURILOR

Potrivit prevederilor art. 30, lit. e. din L. nr. 22/1969, răspund în limita valorii neacoperite de autorul pagubei din momentul constatării insolabilității acestuia, persoanele vinovate de nerespectarea oricărei îndatoriri de serviciu, dacă fără acestea încălcarea paguba din gestiune s-ar fi putut evita. În practică, cele mai frecvente cazuri de nerespectare a îndatoririlor de serviciu sint cele săvîrșite în legătură cu activitățile de control financiar preventiv și de control ierarhic operativ curent. Prevederea cuprinsă în art. 30, lit. e din lege pornește de la ipoteza că există un autor direct al pagubei (gestionarul) și un autor indirect (cel care nu și-a respectat atribuțiile de serviciu), creînd astfel condițiile necesare pentru ca paguba să poată fi cauzată de gestionar. Dovada trebuie făcută de unitate. Textul citat este incident și are o largă aplicabilitate prin faptul că el se referă la încălcarea oricăror îndatoriri de serviciu de către persoanele care au tangență cu organizarea și activitatea desfășurată în gestiunile întreprinderilor, fără însă a reglementa răspunderea celor care nu-și îndeplinesc atribuțiile lor în legătură cu inventarierea, deoarece aceste persoane sint vizate de art. 30 lit. d din lege.

9. NEEFECTUAREA INVENTARIERILOR LA TERMENELE ȘI ÎN CONDIȚIILE LEGII

Art. 30 lit. d din L. nr. 22/1969 angajează răspunderea limitată la valoarea pagubei rămase neacoperite de auto-

rul ei direct, pe data constatării insolvenţei acestuia, a persoanelor vinovate de neefectuarea inventarierilor la termenele şi în condiţiile legii, în situaţia în care prin aceasta au contribuit la cauzarea pagubei. Prevederea citată are o largă arie de aplicare. Ea se referă atât la conducătorul întreprinderii care nu organizează şi nu dispune efectuarea inventarierilor la termen, cât şi la persoanele cu funcţii de control care nu efectuează respectivele operaţiuni în strictă concordanţă cu dispoziţiile normative. De pildă, inventarierea prin sondaj, prin apreciere şi evaluare, în loc de a se proceda la măsurare, cântărire, numărare este un fapt ilicit care poate angrena răspunderea persoanei vinovate. Prevederea citată mai sus (art. 30, lit. d din L. nr. 22/1969), detaliază şi reglementează răspunderea materială la care se referă mai pe larg art. 11 lit. b din H.C.M. nr. 1885/1970; ambele prevederi vizează persoanele care au în atribuţiile lor de serviciu, operaţiuni sau activităţi în legătură cu inventarierea. Răspunderea reglementată de art. 30 lit. d din lege operează numai în cazul în care neefectuarea inventarierii la termen şi în condiţiile legii a contribuit la cauzarea pagubei. Dovada în acest sens trebuie făcută de unitate în baza art. 178 C. m. Textul citat este incident cu deosebire în activitatea revizorilor de gestiune, dar este aplicabil şi în alte situaţii. Revizorii de gestiune răspund pentru orice inventariere eronată, pentru lipsurile existente pe care le acoperă sau nu le descoperă, pentru înlocuirile de mărfuri, pentru transferurile fictive şi alte operaţiuni păgubitoare pentru unitate, în cazul în care se constată vinovăţia lor, adică atunci când prin îndeplinirea corectă a îndatoririlor de serviciu toate aceste operaţii ilicite şi păgubitoare efectuate de gestionar puteau fi descoperite. Ei răspund şi pentru stabilirea eronată a situaţiei de gestiune, dacă aceasta a determinat menţinerea în continuare în funcţie a gestionarului care a cauzat noi lipsuri în gestiunea sa. Cu privire la răspunderea directorului şi a contabilului şef arătăm că aceasta este angajată în toate cazurile în care ei nu dispun efectuarea inventarierilor la termenele prevăzute de lege. Astfel, Ordinul M.F. nr. 595/1970, la pct. 117, prevede că „patrimoniul unităţii economice se inventariază în mod obligatoriu cel puţin o dată pe an...”; cu alte cuvinte, pe parcursul unui an calendaristic dacă conducerea unităţii nu dispune efectuarea inventarierii fiecărei gestiuni în parte cel puţin o dată şi dacă ulterior se constată lipsuri în gestiune, directorul şi seful contabil răspund material, potrivit art. 30, lit. d. din L. nr. 22/1969. Prin inventariere „cel puţin o dată pe an”, nu se înţelege o nouă inventariere obligatorie la 12 luni de la ultima inventariere, ci o inventariere în oricare lună a anului, potrivit planului de control stabilit. Aşa fiind, între două inventarieri pot să treacă numai câteva luni, precum şi mai mult de 12 luni, cu condiţia ca în fiecare an calendaristic să se fi efectuat cel puţin o singură inventariere.

10. REBUTAREA PRODUSELOR

În art. 69 şi 70 din L. nr. 7/1977 sînt definite noţiunile de rebut total, partial, produs declassat şi pierderi tehnologice. a) Răspunderea muncitorilor pentru rebutul sau produse declassate este reglementată de art. 73 alin. 1 din lege. Prevederea la care ne referim condiţionează existenţa răspunderii materiale a muncitorilor de împlinirea unei duble cerinţe cumulative şi anume: să existe vinovăţie, element indispensabil şi esenţial al răspunderii materiale; rebutul sau produsul declassat să depăşească limitele maxime admisibile de pierderi tehnologice. Faţă de modul explicit în care este redactată prevederea cuprinsă în art. 73 alin. 1, rezultă că în cazul în care rebutul este datorat vinovăţiei, dar se încadrează în limitele admisibile de pierderi tehnologice, nu există răspundere materială pentru muncitori. În raport cu normele din C. m. care reglementează răspunderea materială, prevederea art. 73 alin. 1 din L. nr. 7/1977 prezintă un element distinctiv. Diferenţa constă în necesitatea depăşirii limitelor de pierderi tehnologice admisibile. Din C. m. — comparînd alin. 1 şi 2 ale art. 102 — rezultă că răspunderea materială este atrasă în toate ca-

zurile în care există culpă; persoanele încadrate nu răspund însă de pierderile inerente procesului de producţie care se încadrează în limitele prevăzute de lege. b) Răspunderea personalului de conducere, de execuţie şi de control. Art. 71 din L. nr. 7/1977 concretizează principiile răspunderii materiale din C. m. aplicînd în domeniul calităţii produselor prevederile art. 102 din cod. Datorită faptului că prevederea prevăzută în art. 71 nu aduce precizarea cuprinsă în art. 73, alin. 1 din lege cu privire la depăşirea limitelor maxime admisibile, se impune o unică soluţie, în sensul că întreg personalul unităţii, în afară de muncitori, răspunde pentru rebuturile provocate cu vinovăţie, chiar dacă acestea se încadrează în limitele maxime admisibile de pierderi tehnologice. În mod cu totul succint se poate afirma că muncitorii răspunde pentru rebutul sau produsul declassat provocat din vină numai dacă acestea depăşesc limitele maxime admisibile, în timp ce tot restul personalului unităţii răspunde pentru fapta sa culpabilă, chiar dacă rebutul sau produsul declassat se încadrează în limitele de pierderi tehnologice admise. c) Răspunderea materială a muncitorilor în concurenţă cu a altor persoane. Art. 74 din L. nr. 7/1977 aduce o reglementare identică celei prevăzută de art. 105 din C. m. stabilind că în situaţia în care rebutul sau produsul declassat a fost cauzat de mai multe persoane, răspunderea fiecăreia se stabileşte ţinîndu-se seama de măsura în care a contribuit la provocarea pagubei, iar dacă aceasta nu este cu putinţă, răspunderea se stabileşte proporţional cu retribuţia tarifară de încadrare a fiecăruia, de la data constatării pagubei. Aceste prevederi sînt lesne de aplicat în ipoteza vizată de legiuitor cînd autorii rebuturilor sînt sau numai muncitori, sau numai persoane făcînd parte din celelalte categorii de personal. Stabilirea răspunderii materiale este mai dificilă iar criteriul adoptat de lege ăpare insuficient în cazul cînd rebutul sau produsul declassat se datorează culpei concurenţe a unuia sau mai multor muncitori cu vina unuia sau mai multor persoane din restul personalului unităţii. Cînd rebutul sau produsul declassat apare ca rezultat al activităţii sau inactivităţii comune a unor muncitori cu a altor persoane ce nu au această calitate, se impune a se utiliza ca prim criteriu distinctiv în stabilirea răspunderii materiale faptul dacă rebutul sau produsul declassat depăşeşte sau nu limita maximă admisă de pierderi tehnologice, deoarece responsabilitatea muncitorilor este angrenată numai în cazul cînd nivelul admis este depăşit, în timp ce restul personalului va răspunde şi în cazul cînd acest prag nu a fost atins. În situaţia în care rebutul sau produsul declassat este provocat în comun de muncitori şi de alte persoane din cadrul unităţii, iar limita maximă de pierderi admise nu este atinsă, muncitorii vor fi exonerati de răspundere, prejudiciul urmînd a se recupera numai de la celelalte persoane vinovate. Dimpotrivă, dacă pierderile tehnologice admisibile au fost depăşite, răspunderea materială se va stabili fără a se ţine seama de calitatea de muncitor a celui vinovat, aplicîndu-se prevederile art. 74 alin. 1 şi 2 din lege, după caz.

11. NERESPECTAREA NORMELOR PRIVIND LIVRAREA

Livrarea mărfurilor de către furnizori, beneficiarilor, implicînd o serie de operaţiuni este reglementată de un ansamblu de acte normative, printre care Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 este preponderent. Normele de drept se completează cu clauzele înscrise în contractele economice de livrare încheiate, constituind astfel un complex de obligaţii care dacă sînt încălcate pot duce la răspunderea materială a celor vinovaţi. Răspunderea lor materială este atrasă în condiţiile C. m. pentru faptele ilicite, culpabile şi generatoare de prejudicii. În sîmbul unei prezentări mai amănunţite, vom analiza răspunderea persoanelor angajate în operaţiunile de circulaţie a mărfurilor, în legătură cu diferitele etape pe care acestea le parcurg de la producător la consumator. a) Răspunderea în legătură cu recepţia produselor. Potrivit art. 7 din Regulament, recepţia are loc, de regulă, la furnizor şi se face, în baza art. 6, între delegaţii unităţilor furnizoare şi beneficiare.

Ea cuprinde identificarea și verificarea cantitativă și calitativă a mărfurilor ce se livrează (art. 6 alin. 2). Răspunderea materială a delegatului furnizorului poate fi angrenată când a livrat beneficiarului cantități superioare celor înscrise în documentele însoțitoare, păgubindu-și astfel unitatea. Răspunderea sa față de unitate este principală, integrală. El va răspunde și în cazul când a livrat produse necorespunzătoare calitativ, deoarece recepția presupune și verificarea calității mărfurilor, dar numai în mod subsecvent, muncitorii care le-au produs și personalul C.T.C. având răspunderea principală. De asemenea, în acest caz, el va răspunde limitat, numai pentru cheltuielile pe care le va suporta unitatea în legătură cu livrarea respectivelor produse necorespunzătoare, nu și cu fabricarea lor. Delegatul unității beneficiare răspunde material pentru recepționarea unor cantități inferioare, celor înscrise în actele însoțitoare, știut fiind că unitatea beneficiară nu mai poate contesta diferențele de cantitate (Dec. P.A.S. nr. 1719/1980). De asemenea, el își angajează răspunderea materială când a recepționat mărfuri cu vicii aparente. Viciile aparente pot fi descoperite cu ocazia predării-primirii produselor printr-o verificare atentă, potrivit prescripțiilor tehnice în vigoare, prevăzute în documentațiile tehnice. Desigur că în această ipoteză răspunderea sa nu se referă la întregul prejudiciu, deoarece unitatea furnizoare este în principal răspunzătoare pentru calitatea necorespunzătoare a produselor livrate. Delegatul beneficiarului va răspunde în baza art. 39 alin. 1 din L. nr. 71/1969 și a art. 102 C.m. numai pentru pagubace i-a pricinuit-o acestuia prin primirea unor mărfuri cu vicii aparente. Desigur că paguba beneficiarului nu reprezintă valoarea integrală a produselor necorespunzătoare calitativ ce au fost recepționate, deoarece răspunderea principală o are unitatea furnizoare. Delegatul unității beneficiare răspunde material pentru pagubele pricinuite organizației cu care se află în raporturi de muncă și în cazul în care recepționează produsele în altă modalitate sau efectuează controlul calității în alt fel decât este prevăzut în contracte sau în documentațiile tehnice, dacă prin această faptă păgubește unitatea; de pildă, la sediul beneficiarului, utilizându-se normele de recepție convenite sau legale se constată că produsele primite de delegat la furnizor nu corespund calitativ. b) **Răspunderea în legătură cu autorecepția.** Ea se efectuează numai de către personalul unității furnizoare în cazurile în care delegatul beneficiarului nu se prezintă la termenul convenit spre a recepționa produsele și constă în identificarea și verificarea cantitativă și calitativă a mărfurilor ce se livrează (art. 9 și 10 din Regulament). Ea se efectuează de comisia de autorecepție și primire a mărfurilor constituită la furnizoare de conducerea acesteia potrivit art. 4 pct. 1 lit. b din Regulament. În cazurile în care procedează la autorecepția unor mărfuri necorespunzătoare calitativ (ipoteză mai frecventă) sau în alte cantități decât cele ce le înscriu în procesul verbal de autorecepție (situație rar întâlnită), membrii comisiei răspund material pentru pagubele pricinuite unității furnizoare din aceste cauze, de pildă, când la destinație beneficiarul constată (în condiții de opozabilitate față de furnizor), lipsuri cantitative sau calitative, acesta fiind obligat la daune față de unitatea beneficiară. Răspunderea membrilor comisiei fiind comună este reglementată de prevederile art. 105 alin. 1 din C.m., adică fiecare răspunde în măsura în care a contribuit la producerea pagubei. Desigur că în cazul autorecepției unor produse calitativ necorespunzătoare, membrul comisiei delegat al C.T.C. contribuie mai mult la producerea pagubei decât ceilalți membri, răspunderea sa fiind agravată de calitatea de organ de control. În toate cazurile însă, pentru produsele necorespunzătoare calitativ, răspunderea principală aparține muncitorilor și celui alt personal din sfera producției, membrii comisiei având o răspundere subsecventă, similară celeia reglementată de art. 30 lit. e din L. nr. 22/1969, care prevede că personalul răspunde pentru încălcarea oricărei îndatoriri de serviciu, dacă fără încălcarea acesteia paguba s-ar fi putut evita. c) **Răspunderea privind ambalarea necorespunzătoare.** Ambalarea mărfurilor se efectuează de personalul unității

furnizoare potrivit cu natura lor, cu STAS-urile și dispozițiile în vigoare, fiind cu desăvârșire interzisă folosirea ambalajelor deteriorate, lipsite de rezistența necesară și care nu corespund normelor tehnice. (art. 13 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959). Potrivit art. 15 alin. 2 din Regulament, persoanele care nu ambalează în mod adecvat mărfurile răspund pentru lipsurile constatate la destinatar în coletele, sacii, butoaiile etc. dacă nu se dovedește că ele se datoresc culpei cărașului ori destinarului, sau unor alte cauze. Ei răspund integral și în cazul în care din cauza ambalajelor necorespunzătoare, produsele se pierd ori se degradează în timpul transportului (art. 22 din Regulament), și nu se poate reține și culpa cărașului. În prezența culpei cărașului, răspunderea lor va fi parțială, întrucât și acesta din urmă va participa, în condițiile legii, la acoperirea prejudiciului suferit de unitatea beneficiară. d) **Expedierea mărfurilor** este în sarcina furnizorului, cu excepția cazurilor când părțile au convenit altfel (art. 16 din Regulament). Persoanele încadrate în muncă la unitatea furnizoare care au atribuții de serviciu în legătură cu expedierea mărfurilor au o serie de obligații prevăzute atât în Regulamentul citat, cât și în normele tehnice ale produselor. Nerespectarea lor angajează răspunderea celor vinovați pentru pagubele pricinuite unității, de pildă, în cazurile în care furnizoarea va fi obligată la daune față de beneficiară pentru avarierea sau pierderea produselor din următoarele cauze: nerespectarea regulilor tehnice privitoare la încărcarea și fixarea mărfurilor în mijlocul de transport; neverificarea prealabilă a acestuia spre a constata dacă este corespunzător efectuării în bune condiții a transportului; neaplicarea sigiliilor proprii pe sistemele de închidere a mijloacelor de transport; nemarcarea mărfurilor care se transportă în vrac; nenivelarea acestora etc., obligații prevăzute în art. 18-29 din Regulament. e) **Răspunderea pentru neintocmirea corespunzătoare a documentelor de transport.** Persoanele încadrate la unitățile furnizoare și expeditoare ce au ca sarcină de serviciu expedierea produselor răspund, în baza prevederilor art. 17 alin. 1 din Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959, de exactitatea datelor înscrise în documentele de transport. În cazul în care din cauza unor erori înscrise în respectivele documente (scrisoare de trăsură, buletin de mesagerii etc.), produsele nu ajung la destinatar, ajung cu întârziere sau se returnează, toate cheltuielile suportate de unitatea furnizoare, precum și penalitățile și daunele plătite beneficiarei, se recuperează potrivit C.m. de la persoanele vinovate, din a căror cauză unitatea a fost prejudiciată. f) **Răspunderea privind primirea mărfurilor la destinație.** Regulamentul aprobat prin H.C.M. nr. 941/1959 reglementează în amănunt și în mod imperativ toate operațiunile privind primirea produselor de la căraș la locul de descărcare, precum și în depozitele beneficiarului. Orice încălcare a acestor dispoziții, precum și a atribuțiilor de serviciu în legătură cu primirea mărfurilor care pricinuieste pagube unității beneficiare, conduce la angrenarea răspunderii celor vinovați. De pildă, persoana însărcinată cu primirea mărfurilor de la căraș este obligată ca împreună cu delegatul organizației de transport să verifice sigiliile, semnele sau marcajele, precum și mijlocul de transport și să procedeze, în cazurile și condițiile legii (art. 35 și 29 din Regulament) la cîntărirea mărfurilor și la constatarea diferențelor de cantitate sau calitate în condiții de opozabilitate față de furnizor și (sau) de căraș, după caz, adică fie cu prepușii acestora, fie cu delegat neutru. În cazul în care prin nesocotirea acestor dispoziții sau atribuții, unitatea beneficiară nu-și va putea recupera de la furnizor daunele suferite prin primirea unor cantități sau calități inferioare, celor înscrise în documente, persoana vinovată va fi obligată la acoperirea pagubei pricinuite. Tot astfel, în cazul în care operațiunile de primire se efectuează de membrii comisiei de primire în depozitele beneficiarei și acestea acceptă cantități inferioare celor înscrise în documentele însoțitoare sau produse cu vicii aparente, cei în cauză își angajează propria lor răspundere în cazul în care, din vina lor, unitatea beneficiară nu-și poate recu-

pera pagubele de la furnizoare (de pildă, nu au respectat termenele de verificare de 6 ore și respectiv 5 zile prevăzute de art. 57, nu au anunțat unitatea furnizoare, nu au sistat operațiile de verificare la coletul la care s-a constatat lipsuri, nu au chemat delegat neutru, au efectuat verificarea calitativă în alt mod decât cel stabilit etc. etc.). În general, răspunderea personalului care are tangență cu primirea mărfurilor la destinație este angrenată numai în cazul în care lipsurile cantitative nu sînt constatate în condiții de opozabilitate față de furnizoare și deci unitatea beneficiară nu-și poate valorifica dreptul ei de despăgubire față de aceasta, din vina lor. Primirea unor produse calitativ necorespunzătoare, nu conduce, de regulă și în practică, la angrenarea răspunderii personalului unității beneficiare, deoarece furnizorul răspunde pentru calitatea în toată perioada de garanție, beneficiarul nefiind decăzut din dreptul de acțiune împotriva acestuia prin faptul primirii unor mărfuri cu vicii aparente. g) **Răspunderea pentru expedierea înainte de termenele de livrare sau cu întârziere, fără acordul beneficiarului.** Art. 40, din L. nr. 71/1969 condiționează livrarea cu anticipație sau cu întârziere, în raport de termenele stabilite prin contracte, de obținerea prealabilă de la beneficiar a acordului de livrare. Dacă livrarea se face fără solicitarea acordului sau fără să se țină seama de răspunsul negativ al beneficiarului, cheltuielile de depozitare pînă la împlinirea termenului de livrare, cele provocate de eventuale degradări sau de returnarea mărfurilor vor fi suportate de cel care au încălcat prevederile textului citat. Este o răspundere materială individuală sau colectivă, în toate cazurile integrală.

12. PLATA DE PENALITĂȚI ȘI DESPĂGUBIRI

Executarea necorespunzătoare, cu întârziere sau neexecutarea obligațiilor contractuale determină plata de penalități și, în unele cazuri, de despăgubiri de către partea aflată în culpă contractuală. Asemenea plăți constituie pagube pentru unitățile economice, deoarece ele influențează negativ contul de beneficii, prin diminuarea soldului, respectiv prin micșorarea beneficiilor nete. Ca urmare, ori de cîte ori plata de penalități sau despăgubiri este generată de o acțiune sau inacțiune culpabilă, sumele respective se impută persoanelor vinovate. Referindu-ne la penalitățile prevăzute de art. 47, 80 și 81 din L. nr. 71/1969 se impune să se facă unele distincții. a) În cazul **penalităților de livrare cu întârziere sau pentru neexecutarea contractelor în natură** chiar dacă în raportul contractual unitatea debitoare a fost găsită în culpă și, deci, obligată la plată, această situație nu poate duce, în toate cazurile, și la o răspundere materială. Ca urmare, se impune o analiză aprofundată a cauzelor neîndeplinirii obligațiilor contractuale și numai cînd acestea au fost determinate de vinovăția unor persoane, sumele plătite se impută acestora. D. nr. 390/1979 prevede expres că în cazul în care penalitățile plătite nu se datoresc vinovăției unei persoane se compensează cu penalitățile încasate, iar partea care nu se acoperă se suportă de unitatea economică din beneficiile realizate. b) În cazul **celorlalte penalități** — neprezentarea specificațiilor, întârzierea sau refuzul plății, nerespectarea modalității de efectuarea recepției, netrimiteră certificatelor de calitate, consumarea produselor preluate în custodie etc. —, ca regulă generală, se plătesc din vina unor persoane, care prin acțiunea sau inacțiunea lor culpabilă au provocat astfel un prejudiciu unității economice plătitoare. Așa fiind, răspunderea materială a acestora este angajată în virtutea C. m., art. 102. Asemenea fapte culpabile se săvîrșesc, de regulă, de persoane din compartimentele de aprovizionare, desfacere și contabil-financiar, ceea ce nu exclude și o posibilă răspundere a directorului, directorului comercial sau a contabilului șef, cînd decizia respectivă a fost luată de către aceștia sau nu și-au exercitat atribuțiile de control.

13. REFUZUL NEJUSTIFICAT DE PLATĂ A PENALITĂȚILOR DATORATE

În raporturile contractuale dintre unitățile economice predomină principiul concilierii prearbitrale a litigiilor și

numai în cazurile în care o conciliere prearbitrală nu se poate realiza se recurge la acțiunea de arbitraj. Acest principiu instituționalizat de dreptul economic obligă părțile să încerce în mod efectiv concilierea, în caz contrar partea debitoare care nu este receptivă și nu este de acord cu soluțiile vădit legale propuse de partea creditoare este în culpă. Așa fiind, urmează să suporte toate cheltuielile pe care le-a provocat, cu rea-credință, din momentul în care a refuzat concilierea: cheltuieli de arbitraj, majorarea penalităților datorate, dobînzii la suma datorată etc. Pe planul dreptului muncii, aceste cheltuieli suplimentare constituind prejudicii care puteau fi evitate, urmează să fie imputate persoanelor vinovate de neconcilierea litigiilor, respectiv de neplata la timp a sumelor cert datorate. Astfel, dacă o unitate economică refuză o plată cu motivarea „marfă necontractată”, iar persoanele competente să ia decizia nu revin asupra refuzului, deși în faza de conciliere s-a făcut dovada de necontestat că livrarea a fost contractuală, acestea urmează să răspundă de prejudiciul suplimentar provocat prin inacțiunea lor. Dacă refuzul de plată a fost făcut din eroare, cu vinovăție, de o altă persoană, aceasta urmează să răspundă materială numai pentru partea de prejudiciu produs de la data refuzului și pînă la încercarea de conciliere prearbitrală; după această dată vina și, deci răspunderea, revine celor ce nu au acceptat concilierea pe cale amiabilă.

14. NESOLICITAREA PENALITĂȚILOR CUVENTE

D. nr. 390/1979, art. 1, prevede că penalitățile plătite de o unitate economică — dacă nu atrag răspunderea materială a unei persoane — se compensează cu penalitățile încasate și numai dacă rămîne un sold neacoperit din cele plătite acesta se trece asupra contului de beneficii, diminuînd astfel, în final, beneficiile nete. Așa fiind, nesolicitarea penalităților reprezentînd o diminuare a beneficiilor și, deci, a patrimoniului unității, atrage răspunderea materială a celor care nu întocmesc documentațiile necesare și nu le predau jurisperitului spre a sesiza organele arbitrale în vederea obligării organizațiilor debitoare la plata sumelor datorate cu acest titlu. În situația în care documentația necesară a fost predată în termen util compartimentului juridic, este atrasă răspunderea materială a jurisperitului care nu a sesizat organele arbitrale înainte de împlinirea termenului de prescripție. Este angrenată răspunderea materială a celor vinovați și în situațiile cînd numai o parte din penalitățile cuvenite în mod legal au fost solicitate și obținute, celelalte fiind prescrise. De exemplu, în cazul în care unitatea creditoare nu formulează în termen acțiunea pentru obținerea penalităților, iar acestea se prescriu pentru o perioadă de 6 luni, anterioră datei introducerii acțiunii la arbitraj, totalul penalităților prescrise sînt imputabile celor din a căror vinovăție ele nu au fost reclamate în termen.

15. CALCULAREA ERONATĂ A PREȚURILOR ȘI TARIFELOR

Calcularea eronată a prețurilor sau a tarifelor conduce la răspunderea materială în două situații: cînd unitatea furnizoare practică prețuri inferioare celor legale fiind astfel păgubită și în cazul în care în calitate de beneficiară acceptă un calcul necorespunzător al prețului întocmit de furnizor pentru anumite produse. Unitatea este obligată a proceda la imputarea sumelor ce reprezintă prejudicii provocate prin calcularea unui preț inferior celui legal și prin livrarea produselor la nivelul astfel stabilit. În cazul în care diferența de preț se poate obține de la beneficiar printr-o acțiune arbitrală, unitatea va retracta decizia de imputare și va restitui sumele ce eventual au fost reținute în contul acesteia. Furnizorul care a calculat din eroare produsele la un preț inferior celui legal, este îndreptățit să pretindă de la beneficiar această diferență, iar beneficiarul este obligat să o plătească, dat fiind că de greșeala săvîrșită de furnizor cu ocazia facturării nu poate profita beneficiarul. În cazul în care beneficiarul a vin-

dut produsele ținând seama de prețul facturat de furnizor, iar diferența de preț nu mai poate fi recuperată, se va stabili răspunderea celor două părți pentru paguba rezultată ca urmare a desfacerii produselor la un preț mai mic decât cel legal, în funcție de culpa fiecăreia din ele. Într-o astfel de situație, unitatea furnizoare prejudiciată va recupera de la persoana vinovată paguba pe care a suferit-o. În situația în care dreptul furnizorului de a pretinde diferența de preț de la beneficiar s-a prescris, prin împlinirea termenului de prescripție, suma ce reprezintă paguba va fi imputată integral persoanei (sau persoanelor) vinovate. Așa cum am arătat, răspunderea materială a persoanelor încadrate la unitățile beneficiare poate fi angrenată cind acestea acceptă prețurile nelegale în calculațiile de preț întocmite de furnizori în limitele competențelor stabilite de L. nr. 19/1971, în cazurile în care sumele plătite în plus cu titlu de preț nu se pot recupera de la unitățile furnizoare sau prestatoare.

16. NEPLATA UNOR SUME DATORATE

În conformitate cu prevederile art. 47, pct. 5 din L. nr. 71/1969 unitățile socialiste beneficiare sînt obligate la penalități pentru fiecare zi de întîrziere a plății prețului; în baza art. 47 pct. 6 din aceeași lege, ele datorează penalități și pentru fiecare zi de refuz nejustificat al plății prețului, de la data refuzului pînă la data plății. Tot art. 47, pct. 6 stabilește penalități pentru fiecare zi de întîrziere în cazul nerestituirii unor sume încasate fără îndreptățire. În situațiile sus-menționate, unitatea care a plătit penalități (în faza de preconciliere ori în baza hotărîrii arbitrale), va recupera sumele plătite de la persoanele din a căror culpă ea a fost datoare a le plăti (de regulă, din compartimentele aprovizionare-desfacere și financiar). Dacă din cauza plății cu întîrziere sau a neachitării penalităților, unitatea a fost obligată și la cheltuieli de arbitrare, ele vor fi imputate tot celor în cauză. Temeiul juridic al răspunderii materiale în asemenea situații constă în art. 1 alin. 1 din D. nr. 390/1979 coroborat cu art. 102 din C.m. Tot astfel, sînt situații, cînd unitățile socialiste fiind datoare prin lege sau contract la plata unor sume, nu efectuează plățile în termen din vina personalului și prin consecință sînt obligate la plata de dobnzi, cheltuieli de arbitrare sau de judecată. Toate aceste sume reprezentînd pagube pentru unitate vor fi imputate celor vinovați. Se impune o precizare privind toate situațiile prezentate în această secțiune. Organele arbitrale au considerat că lipsa de disponibil în contul unității nu constituie o cauză de exonerare a debitorului pentru neplata sau pentru întîrzierea acesteia. Drept consecință, socotim că în cadrul stabilirii răspunderii materiale, conducerea nu trebuie să se mulțumească cu imputarea pagubelor personalului din ale cărei atribuții de serviciu face parte și plata sumelor datorate, dar care nu se face vinovat de blocarea contului, ci să-l considere vinovați pe cei din a căror activitate culpabilă s-a datorat lipsa de disponibilități bănești.

17. PLATA UNOR SUME NEDATORATE

Răspunderea materială pentru plata unor sume necuvenite este incidentă în activitățile de personal, administrativ, aprovizionare și financiar. a) În legătură cu plata retribuțiilor, a drepturilor de retribuție (sporuri, indemnizații) și a altor stimulente materiale (premiu, participarea la beneficii etc.). Sumele cuvenite cu aceste titluri se stabilesc și se calculează de compartimentul personal-retribuție. În cazul în care drepturile sînt calculate în mod eronat, plătindu-se sume superioare celor cuvenite în mod legal, indiferent din ce cauze (pontaje neconforme cu realitatea, calcule eronate, încadrarea unor persoane fără îndeplinirea condițiilor de studii și stagiu, stabilirea unor economii greșite la acordarea premiilor pentru economii de forță de muncă, etc.), persoanele care se fac vinovate de aceste fapte își angajează răspunderea lor subsidiară, în

cazul în care sumele plătite nu se pot recupera de la beneficiari. Imposibilitatea recuperării de la cei ce au primit sumele în mod necuvenit poate fi datorată următoarelor cauze: termenul de un an stabilit de art. 108 C.m. a expirat, astfel că beneficiarii nu mai pot fi obligați la restituirea sumelor primite necuvenit, înaintea acestei perioade; beneficiarii în cauză deși au fost obligați la plată pentru sumele primite necuvenit înăuntrul perioadei de un an, au devenit insolvari, ori au decedat fără a lăsa urmași și avere. Printre persoanele care urmează a răspunde pentru plățile necuvenite trebuie inclus și șeful de compartiment care prin viza sa a atestat realitatea, oportunitatea și legalitatea plăților efectuate. b) În legătură cu alte plăți făcute persoanelor fizice sau juridice. Ne referim la chirii (superioare celor legale sau pe intervale mai mari decât a durat efectiv contractul de închiriere), la decontarea eronată a unor facturi (indicîndu-se o altă unitate socialistă sau un alt cont bancar), la plata alocației de stat pentru copii (unor beneficiarii care nu au acest drept, sau în cuantum superior celui legal), la plata nelegală a ajutoarelor materiale (din fondul asigurărilor sociale de stat) etc. În toate situațiile menționate și în altele similare persoanele vinovate din compartimentele administrativ, aprovizionare, financiar ori de retribuție muncii, urmează a răspunde individual sau în comun, în raport de împrejurările de fapt, în cazurile în care sumele respective nu pot fi recuperate de la persoanele fizice sau juridice care le-au încasat, fie că a operat prescripția, fie că ele au devenit insolvari sau nu pot fi găsite și urmărite silit (în cazul persoanelor fizice).

18. NECONSTITUAREA ȘI URMĂRIREA SILITĂ A TITLURILOR EXECUTORII

Valorificarea dreptului la acțiune sau la executarea silită presupune și include o serie de activități și operațiuni din care evidențiem: constatarea prejudiciului; întocmirea și predarea documentației necesare; emiterea deciziei de imputare; formularea temeinică și în termen a acțiunilor la instanțe și arbitraj; exercitarea căilor de atac împotriva hotărîrilor netemeinice și nelegale; punerea în urmărire silită a titlurilor executorii prin decontare bancară; reținere de retribuții, popriri, urmărire mobilă sau imobiliară; urmărirea garanțiilor gestionarilor; întreprinderea prescripției ce curge împotriva debitorilor prin acte contabile; etc. În toate situațiile în care unitatea pierde dreptul de a-și valorifica creanța ce o are împotriva persoanelor fizice sau juridice sau dreptul de urmărire silită împotriva debitorilor, prin faptele culpabile a personalului propriu, acesta urmează a răspunde material față de unitate pentru pagubele ce i le-a pricinuit. Aceste operațiuni și activități intră în atribuțiile diferitelor compartimente din cadrul unității, după cum vom arăta mai departe sau în atribuțiile de serviciu ale unor persoane cu funcții de conducere, astfel încît îndeplinirea sau îndeplinirea lor defectuoasă poate atrage răspunderea materială a celor în cauză. Astfel, emiterea deciziei de imputare este o sarcină legală a directorului; asigurarea urmăririi și realizării creanțelor, a contabilului șef; întocmirea documentației pentru dovedirea creanței și a procesului verbal de insolabilitate intră în competența șefului serviciului financiar-contabil; întocmirea documentației pentru solicitarea plăților făcute nelegal persoanelor din unitate este o sarcină a compartimentului personal-retribuție; întocmirea documentației pentru solicitarea plăților făcute nelegal unor terți (persoane fizice și juridice) intră în competența serviciului financiar; executarea silită a titlurilor obținute de unitate fiind tot în sarcina acestuia; obținerea titlurilor executorii (formularea în termen a acțiunilor și a căilor de atac, comunicarea titlurilor obținute) reprezintă sarcina principală a juristului; etc. Ca o consecință directă, toți cei de mai sus, care prin fapta lor ilicită, săvîrșită, în legătură cu operațiunile sau activitățile amintite, păgubesc unitatea, vor răspunde material în condițiile și sub formele pe care le vom prezenta în continuare. De multe ori, paguba este consecința faptelor ilicite și păgubitoare săvîrșite în comun de unii din-

tre cei mai sus arătați, ceea ce înseamnă că și răspunderea materială va fi comună. În toate cazurile, temeiul legal al răspunderilor este norma de principiu cuprinsă în art. 102 din C.m. coroborată, după caz, cu art. 30, lit. c din L. nr. 22/1969, art. 11, lit. c din H.C.M. nr. 1835/1970 și art. 239 din L. nr. 9/1972. a) **Răspunderea pentru neconstatarea în termen a prejudiciului.** Potrivit prevederilor art. 108, alin. 1 din C.m. „răspunderea materială pentru paguba cauzată unității poate fi stabilită numai în cazurile în care aceasta a fost constatată în cel mult 3 ani de la data producerii ei”. Plenul Trib. Suprem, prin decizia de îndrumare nr. 5/1974 (pct. 3), a considerat că acest termen are caracterul unui termen de decădere, în sensul că după expirarea sa nu va mai putea să aibă loc o constatare eficientă a prejudiciului. Drept consecință, persoana în ale cărei atribuții de serviciu intră constatarea pagubei, urmează a răspunde ea față de unitate pentru nesocotirea acestei îndatoriri. Incidența acestor dispoziții legale se restringe asupra multor categorii de personal, în funcție de locul de muncă, de sectorul unde s-a produs paguba, de natura ei, de atribuțiile anumitor persoane cu funcții specifice. De pildă, pentru pagubele cauzate prin depășirea normelor de consum, producerea de rebuturi, defectarea unor utilaje, pierderea de scule și a unor dispozitive etc., constatarea este o obligație a șefilor de echipă, de atelier, a maistrilor, a altor persoane care conduc direct procesul de producție; prejudiciile născute prin plata unor sume necuvenite, prestarea unor servicii sau predarea unor lucrări nedatorate trebuie constatate de compartimentele personal-retribuire, financiar-contabil, aprovizionare-desfacere etc.; pagubele pricinuite în gestiunile materiale trebuie constatate de organele cu atribuții de control. Neconstatarea în termenul de 3 ani a acestor pagube, termen care începe să curgă din ziua producerii lor, are drept urmare pierderea dreptului de stabilire a răspunderii materiale împotriva autorilor prejudiciilor, cei vinovați urmînd a răspunde ei față de unitate pentru paguba ce i-a pricinuit-o prin neîndeplinirea atribuțiilor de serviciu. Prin aceeași decizie de îndrumare, s-a statuat că față de cel ce urmează să răspundă material pentru nesocotirea sau neglijarea îndatoririlor de serviciu, constatarea pagubei va putea avea loc, de asemenea, în termen de 3 ani de la data cînd a produs paguba prin fapta sau omisiunea sa. b) **Răspunderea pentru neexercitarea dreptului de a emite decizie de imputare prin depășirea termenului de 60 zile.** Deși din coroborarea prevederilor art. 107 și art. 108 (2) din Codul muncii, precum și din considerentele deciziei de îndrumare nr. 5/1974 ar rezulta că singura persoană vinovată de o asemenea întîrziere ar fi conducătorul unității, pentru împrejurări de fapt, socotim că pierderea dreptului de a emite decizia de imputare înăuntrul termenului de 60 zile poate fi datorată și culpei altor persoane. Astfel, prin decizia de îndrumare nr. 1/1976 s-a statuat că ziua în care s-a primit la registratura generală a unității raportul organelor care au stabilit dauna sau raportul de serviciu este considerată ca dată de la care se calculează termenul de 60 zile. Or, în cele mai multe cazuri, mai ales la unitățile cu activitate complexă, documentația respectivă este îndrumată compartimentului financiar-contabil și deci pierderea termenului de 60 zile nu se poate imputa în mod automat conducătorului unității. Mai învederăm unele omisiuni care, pot genera răspunderea materială prevăzută de art. 11 lit. c din H.C.M. nr. 1885/1970 și art. 108(4) din C. m. De regulă, decizia de imputare se elaborează în cadrul compartimentului financiar-contabil. Persoana care întocmește decizia de imputare trebuie să o prezinte conducerii unității în timp util, astfel încît să poată fi emisă în cel mult 60 de zile de la data cînd conducătorul unității a luat cunoștință de paguba suferită de unitate. Tot astfel, în cadrul unităților socialiste se mai obișnuiește ca după cunoașterea pagubelor — acest procedeu se folosește în cazul prejudiciilor importante — conducătorul să delege una sau mai multe persoane, de regulă revizori contabilii, care să analizeze și să precizeze cuantumul daunelor și culpa autorilor. Și aceste persoane sînt obligate să facă constatările dispuse, în termen util și să prezinte conducerii concluziile

lor, în caz contrar fiind pasibile de a-și angaja propria lor răspundere materială. c) **Răspunderea pentru incuviințarea asumării unui angajament de plată de către o altă persoană decît autorul prejudiciului sau pentru o sumă inferioară cuantumului real al pagubei.** Ambele omisiuni conduc la pierderea dreptului unității de a urmări recuperarea pagubelor suferite, motiv pentru care le-am înglobat în faptele ce cad sub incidența art. 11 lit. c din H.C.M. nr. 1885/1970. Prevederile C. m. care reglementează angajamentul scris de plată sînt imperative, orice încălcare sau nesocotire a acestora atrage nulitatea operațiunii respective. Angajamentul de plată prevăzut de legislația muncii (C. m. și L. nr. 22/1969) nu poate fi asumat decît de autorul prejudiciului, obligația respectivă neputînd fi asumată de o altă persoană. Un angajament de plată semnat de o altă persoană, chiar soțul sau soția autorului pagubei, este nul și nu poate fi pus în executare silită. Drept consecință, persoana din cadrul compartimentului financiar-contabil trebuie să se asigure că autorul angajamentului de plată este autorul prejudiciului. De asemenea, aceeași persoană are obligația, a stabili în mod cert întinderea prejudiciului și raportul de cauzalitate exclusiv între fapta celui ce semnează angajamentul și paguba suferită de unitate spre a evita ca organul de jurisdicție competent — sesizat potrivit art. 110 din C. m. pe calea unei contestații — să hotărască definitiv că prejudiciul este mai mare sau că la producerea acestuia au concurat mai mulți autori față de care unitatea a pierdut termenul de recuperare. În toate situațiile persoana vinovată își angajează propria sa răspundere materială pentru cota de prejudiciu care nu se poate recupera de la autorii reali. d) **Răspunderea pentru pierderea termenului la acțiune în vederea constituirii titlului executor.** Neintroducerea acțiunii în termen, respectiv înainte de împlinirea termenului de prescripție atrage răspunderea persoanei din vina căreia nu s-a exercitat în condițiile legii dreptul unității de a se despăgubi de la debitor, indiferent dacă acesta este sau nu o unitate socialistă. Persoana vinovată răspunde material și în situația în care unitatea socialistă debitoare varsă la bugetul de stat suma prescrisă datorată fostei creditoare. Această precizare a fost făcută prin circulara M. F. nr. 65.414/1971, practica Tribunalului Suprem fiind constantă în acest sens. Neexercitarea în termen a dreptului la acțiune al unității pentru obținerea titlurilor executorii este, de regulă, o omisiune proprie persoanelor care acționează în cadrul compartimentelor juridice, fără însă a constitui o culpă specifică și exclusivă a acestora. Asemenea omisiuni se pot întîlni și în cadrul altor compartimente din cadrul unităților socialiste, mai ales în sectorul financiar-contabil, cînd acestea nu întocmesc documentația necesară. În principiu, pierderea dreptului la acțiune dă naștere la răspunderea materială a persoanei vinovată de această inacțiune. Cu titlu de excepție, instanța noastră supremă a statuat că cel în cauză este exonerat de răspundere dacă se face dovada că suma sau debitul ce urma a se pretinde prin acțiune nu erau datorate în realitate e) **Răspunderea pentru pierderea termenului căilor de atac.** Reprezintă o omisiune ce cade tot sub incidența art. 11 lit. c din H.C.M. nr. 1885/1970 deși nu constituie o obligație de serviciu a compartimentului financiar-contabil. Neexercitarea căilor de atac din vina oricărei persoane — contabil șef, director, juriscult — atrage în principiu răspunderea lor materială în conformitate cu art. 11 lit. c din H.C.M. nr. 247/1970 și art. 108(4) din C. m. Persoanele vinovate sînt totuși exonerate de răspundere materială dacă se dovedește, pe bază de probe, că hotărîrile ce urmau a fi atacate, sînt temeinice sau legale, ori imputația era nefundată. (Trib. Suprem, dec. civ. nr. 608/1976). Într-adevăr, în asemenea cazuri s-a considerat că unitatea nu-și poate crea un privilegiu sau o favoare prin neexercitarea căilor de atac, neavînd mai multe drepturi împotriva persoanelor vinovate decît contra debitorilor inițiali. Or, dacă se dovedește că aceștia nu datorau în realitate sumele pretinse prin acțiune, ori imputate prin decizia de imputare, nu este de admis ca unitatea să recupereze de la persoana cu răspundere subsidiară ceea ce nu putea obține de la pre-

ținșul debitor inițial (persoană fizică sau juridică). f) **Răspunderea pentru prescrierea dreptului de a cere executarea silită.** Omissione inclusă de lege în art. 11 lit. c. din H.C.M. nr. 1885/1970. Termenul de prescriere a dreptului de a cere executarea silită în temeiul oricărui titlu executoriu este de 3 ani, iar în raporturile dintre unitățile socialiste este de un an (art. 6 din Decretul nr. 167/1958). În conformitate cu art. 58 din H.C.M. nr. 792/1960 (republicat) unitățile sînt obligate să țină evidența creanțelor lor. Din această evidență trebuie să rezulte pentru fiecare creanță, dacă a fost pusă în executare, iar atunci cînd urmărirea este începută, stadiul în care se află. Neluarea măsurilor de urmărire silită înăuntrul termenelor de prescripție atrage răspunderea materială a celor din cauza cărora s-au pierdut termenele legale. Neîndeplinirea acestor atribuții de serviciu de către compartimentul financiar atrage răspunderea persoanei care avea în sarcina sa îndeplinirea formelor de urmărire silită. Desigur că în calitate ce o are de conducător al compartimentului contabil-financiar, contabilul șef nu este exonerat de răspundere, în cazul cînd, din cauza unei persoane din subordinea sa, se depășește termenul de prescripție a executării silită, deoarece, prin efectul legii, are îndatorirea de a controla eficient și permanent activitatea subalternilor. Chiar dacă formele de executare a unei creanțe urmează să fie efectuate de jurisconsult, șeful contabil nu se poate mulțumi să sesizeze doar oficiul juridic și apoi să rămînă în pasivitate, ci are îndatorirea să urmărească realizarea ei, o culpă neexcluzînd-o pe cealaltă, iar cele două culpe putînd fi concurente.

19. INTOCMIREA ERONATĂ A ACTELOR CONTABILE

Avem în vedere următoarele situații: netrecerea în evidența separată a debitorilor insolvari; încheierea nereală a proceselor verbale de insolvaritate; întocmirea neconformă cu realitatea a documentelor pentru scăderea din contabilitate a lipsurilor constatate la inventariere, precum și a altor pagube; precum și înregistrarea eronată în contabilitate a operațiilor generatoare de pagube. Toate aceste operații sau activități pot angrena răspunderea materială numai dacă prin ele a fost prejudiciat patrimoniul unității, fie în mod direct, caz în care răspunderea este principală (individuală) fie în mod indirect, situație care atrage o răspundere subsidiară. a) **Netrecerea în evidența separată a debitorilor insolvari în termenele legale.** Omissione specifică sectorului financiar-contabil din cadrul unităților socialiste, ea poate fi inclusă tot printre faptele omisive avute în vedere în art. 11 lit. c. din H.C.M. nr. 1885/1970. Evidențiem aci, cu privire la măsurile ce trebuie luate pentru umărirea debitorilor insolvari, că **netrecerea debitului în evidența separată în termenele prevăzute de art. 71 alin. 2 din H.C.M. nr. 792/1960 are drept consecință pierderea efectului întrerupător de prescripție.** Este cunoscut că dispoziția de trecere în evidență separată are darul de a întrerupe prescripția, efectele sale fiind asemuite de lege cu cele ale ultimului act de executare. Dispoziția respectivă produce însă aceste efecte numai dacă este luată în termenele legale, după minimum 3 luni de la obținerea titlului executor și nu mai tîrziu de 3 ani. De aci obligația ca trecerea în evidență separată a acestor debite să se facă în termenele limită prescrise de lege. În caz contrar termenul prescripției curge în continuare și persoana vinovată răspunde material pentru prejudiciul suferit de unitate. b) **Încheierea proceselor verbale de insolvaritate a debitorilor, necorespunzătoare realității.** Ordinul M. F. nr. 595/1970 (pct. 191) și art. 11 lit. d. din H.C.M. nr. 1885/1970, prevăd expres această împrejurare care atrage răspunderea materială a celui vinovat. În cazul cînd a avut drept rezultat păgubirea unității. Prin utilizarea unui asemenea procedeu, din culpă unitatea pierde posibilitatea urmării unor debitori, care, deși solvari în realitate, sînt înregistrați în evidența separată a unității ca insolvari. În situația în care urmărirea debitorilor a fost numai întîrziată din cauza mai sus-menționată și recuperarea pagubei are loc mai tîrziu, dar tot de la debitorii respectivi, persoana vinovată

nu poate răspunde material, ci numai disciplinar, dat fiind că patrimoniul unității nu a suferit în realitate nici un prejudiciu, cunoscut fiind că, în dreptul muncii, dobînzile neîncasate sînt socotite ca foloase nerealizate și deci nu pot fi imputate. c) **Întocmirea neconformă cu realitatea a documentelor pentru scăderea din contabilitate a lipsurilor constatate la inventariere.** Fapta fiind ilicită, atrage răspunderea materială a persoanei vinovate. Deși prevederea este expresă (art. 11 lit. e. din H.C.M. nr. 1885/1970) totuși considerăm că persoana în cauză are a răspunde material numai în situația în care datorită faptei sale, unitatea a pierdut dreptul de a-și recupera paguba suferită de la autorul direct. Beneficiul de discuțiune, propriu dreptului civil, trebuie admis și în cazul de față, reprezentînd o măsură de echitate. Însăși instanța noastră supremă, în considerentele deciziei de îndrumare nr. 5/1974, afirmă că, în principiu, recuperarea pagubelor trebuie să se urmărească în primul rînd de la persoanele care le-au produs prin fapta lor directă. Prin consecință, în cazurile în care eroarea din documentele de evidență se descoperă înăuntrul termenului de prescripție, unitatea va proceda mai întîi la recuperarea pagubei de la persoana care a produs-o și numai în subsidiar va stabili răspunderea materială a celui care a întocmit neconform documentele pentru scăderea din contabilitate a lipsurilor constatate la inventariere, numai în cazul cînd autorul pagubei a devenit insolvaribil. d) **Întocmirea neconformă cu realitatea a documentelor pentru scăderea din contabilitate a altor pagube.** După cum este cunoscut H.C.M. nr. 1885/1970 în art. 12 și 14 și L. nr. 5/1978 prevăd procedura de urmat și competența de a aproba scăderea din contabilitate a pagubelor suferite de unitate care nu se datoresc vinei cuiva. Se consideră nereglementară operațiunea de scădere din contabilitate a pagubelor, atît în cazul în care se întocmesc în acest scop documente neconforme cu realitatea, cît și în situația în care trecerea pe pierderi este aprobată de un organ sau o persoană fără competență. Spre a desluși consecințele unei astfel de operațiuni nereglementare este necesar ca în prealabil să facem anumite precizări; la data scăderii din contabilitate, paguba este produsă, patrimoniul unității suferînd deja o diminuare anterioară; autorul inițial al pagubei este o altă persoană decît aceea care întocmește neconform documentele sau aprobă fără competență scăderea din contabilitate a prejudiciului; operațiunea contabilă propriu-zisă și actul administrativ respectiv prin care se aprobă scăderea din contabilitate, nu schimbă situația juridică a creanței unității. Altfel spus, dreptul unității de a se despăgubi de la autorul prejudiciului nu este influențat de efectuarea operațiunii contabile ori de actul de aprobare a trecerii pe pierderi; dreptul de creanță al unității nu este știrbit printr-o asemenea operațiune. Pornind de la aceste precizări este de arătat că persoanele care întocmesc acte neconforme realității în vederea scăderii din contabilitate a unor pagube existente sau aprobă fără a avea competență, o asemenea operațiune, nu păgubesc ei înșiși unitatea și, drept urmare, nu poate fi atrasă răspunderea lor materială. Într-adevăr, la data săvîrșirii acestei operațiuni paguba există, patrimoniul unității se află deja diminuat prin fapta altei persoane și, drept urmare, persoanei în cauză nu i se poate imputa suma respectivă, deoarece prejudiciul nu este rezultatul activității sale. De la acest principiu există o singură excepție și anume: se poate stabili răspunderea materială a persoanelor vinovate de scăderea nereglementară din contabilitate a pagubelor, dacă datorită acestei operațiuni se pierd termenele pentru valorificarea dreptului de creanță al unității, ori prejudiciul nu se mai poate recupera de la autorul inițial, fie că acesta a devenit insolvaribil, fie că a decedat fără a lăsa avere urmăribilă. Prin pierderea posibilității legale de realizare a creanței, înțelegem atît expirarea termenelor prevăzute de C. m. cît și a celor stabilite prin dispozițiile D. nr. 167/1958, după caz. În fiecare din aceste cazuri, se va putea proceda la imputarea pagubei nerecuperate din cauza trecerii ei: nelegale pe pierderi, de la persoana care a aprobat operațiunea fără a avea competență sau de la cel care a întocmit documentația în mod necorespunzător. În situația

În care, dreptul unității nu s-a prescris în perioada de timp cit prejudiciul nu a fost înregistrat în evidența activă din cauza trecerii sale pe pierderi, operațiunea se va evidenția din nou în conturile de activ ale unității, și se va proceda la recuperarea pagubei de la persoana care a produs-o. e) **Inregistrarea eronată a operațiilor generatoare de plăți nelegale și a stimulentele materiale.** Vom include aci toate înregistrările contabile eronate datorită cărora unitatea face plăți necuvenite, la care, în realitate, nu era obligată. Deși norma sus-citată nu condiționează răspunderea materială a acestor persoane de imposibilitatea recuperării sumelor de la beneficiarii direcți, totuși, pornind de la principiul neadmiterii îmbogățirii fără just temel în dreptul nostru, socotim că cei ce prilejuiesc păgubirea unității pe aceste căi, prin înregistrări contabile eronate, vor avea a răspunde numai în cazul în care termenul de constatare de 1 an prevăzut de art. 108 (1) din C. m. a expirat. Altfel spus, dacă eroarea se constată în termen de 1 an de la primirea sumelor, recuperarea se va face de la beneficiarii direcți și numai în caz de insolabilitate a acestora vor avea a răspunde în subsidiar autorii erorilor din evidența contabilă. Dacă termenul de 1 an a expirat, recuperarea se face integral de la persoanele care au prilejuit păgubirea unității prin înregistrările eronate din contabilitate. Termenul de 1 an deși este considerat ca un termen de decădere, nu operează în favoarea autorilor erorilor din contabilitate ci numai față de beneficiari. f) **Inregistrarea eronată în contabilitate a operațiilor ce generează în alt mod păgubirea unității.** Și în aceste situații autorii erorilor contabile au o răspundere subsidiară fiind obligați la plată numai în cazul în care prejudiciul nu se poate recupera de la persoanele care l-au produs direct din cauză că acestea au devenit insolabile sau a fost depășit termenul de 1 an și respectiv 3 ani de constatare a pagubei, socotit de la data producerii ei sau de la data primirii sumelor. După cum este cunoscut, termenele de constatare de 1 an și de 3 ani au fost considerate de instanța supremă (decizia de îndrumare nr. 14/1965) ca termene de decădere, ce operează atât în favoarea autorului prejudiciului, cât și față de cei ce au omis să constate paguba. În cazul de față termenul nu este operant față de autorul erorilor contabile care a închis calea unității de a-și recupera prejudiciul de la autorul direct. Înregistrările eronate care nu conduc la diminuarea activului sau mărirea pasivului unității nu pot atrage răspunderea materială a autorului erorii. Sint însă cazuri cind astfel de înregistrări eronate în evidența contabilă sau tehnico-operativă provoacă prejudicii, situație în care unitatea este obligată a proceda la recuperare. Deși art. 9 lit. h din H.C.M. nr. 1885/1970 prevede expres că conducătorul compartimentului financiar-contabil are atribuția de a organiza contabilitatea și a asigura efectuarea corectă și la timp a înregistrărilor, avind răspundere pentru încălcarea sau neîndeplinirea acestor sarcini, totuși arătăm că instanța supremă a considerat că această împrejurare nu este de natură să excludă răspunderea directorului, care trebuie să supravegheze buna desfășurare a activității tuturor serviciilor întreprinderii. Tot astfel s-a considerat că lipsa semnăturii contabilului șef de pe notele de contabilitate nu-l apără de răspundere materială, deoarece el este răspunzător de organizarea contabilității și obligat să verifice periodic scriptele unității, avind deci posibilitatea să cunoască lipsurile. Nu este însă mai puțin adevărat că, în primul rând, este atrasă răspunderea persoanei din cadrul compartimentului financiar-contabil care a efectuat înregistrarea eronată în evidența contabilă sau în cea tehnico-operativă. Atât timp cât răspunderea materială are caracter propriu, nu poate fi exonerat de răspundere cel care prin propria sa culpă prejudiciază unitatea. S-a subliniat în practica organelor de jurisdicție a muncii că generează răspunderea materială: încheierea unui bilanț în care, din eroare, unele unități socialiste figurează debitoare deși în realitate acestea și-au respectat

obligațiile de plată. Deoarece acțiunea arbitrală a fost respinsă ca urmare a constatării că în realitate unitatea debitoare s-a eliberat de obligația sa (prin plată sau livrare) s-a procedat la imputarea cheltuielilor de arbitrare în sarcina persoanei care nu a făcut corect înregistrarea, precum și contabilului șef care nu a verificat operațiunile contabile; evidențierea unor pagube în alte conturi decit cele prevăzute și menținerea lor peste termenul legal de prescripție. Astfel, înregistrarea eronată a unor operațiuni poate conduce la descoperirea prejudiciului suferit de unitate după ce aceasta a pierdut termenul în care poate acționa pentru recuperarea pagubei de la autor. În astfel de situații răspunde material persoana care a înregistrat eronat operația în evidența contabilă.

20. NEORGANIZAREA ȘI NEEEXERCITAREA ÎN MOD CORESPUNZĂTOR A CONTROLULUI FINANCIAR PREVENTIV

În astfel de situații, atragerea răspunderii materiale a persoanelor vinovate este prevăzută expres de art. 34 și 35 din L. nr. 9/1974, sub condiția implicată și esențială ca prin fapta respectivă să se fi provocat unității un prejudiciu. Din textele citate, rezultă că sub incidența răspunderii materiale cad două situații distincte. Pe de o parte, neorganizarea corespunzătoare a controlului financiar preventiv la care se referă art. 34, iar pe de altă parte, neexercitarea corespunzătoare a acestuia, reglementată de art. 35 din lege. a) Art. 34 din amintita lege stabilește **răspunderea materială a conducătorilor unităților socialiste** care nu asigură organizarea și exercitarea corespunzătoare a controlului financiar preventiv sau încalcă în orice alt mod prevederile L. nr. 9/1974. Deși prevederea citată lasă a se înțelege că se referă la răspunderea directă, principală, a conducătorului pentru faptele menționate, totuși socotim că nici de această dată, nu se poate abandona principiul potrivit căruia răspunderea principală și nemijlocită aparține autorului direct al pagubei și numai în subsidiar se poate reține responsabilitatea conducătorului, pentru neorganizarea sau neexercitarea corespunzătoare a controlului financiar preventiv. b) Art. 35 din lege reglementează **răspunderea conducătorului compartimentului financiar-contabil și a altor persoane, în modul următor:** contabilul șef răspunde de legalitatea operațiilor patrimoniale, din punct de vedere financiar. Este de reținut această dispoziție în temeiul căreia răspunderea materială a conducătorului compartimentelor financiar-contabile poate fi atrasă numai pentru nelegalitatea operațiilor, excluzându-se deci neoportunitatea, lipsa de necesitate ori neeconomicitatea acestora. Și în cazul de față, deși legea se referă la o răspundere principală și nemijlocită a contabilului șef, socotim totuși că acesta are a răspunde, subsidiar sau comun, cu autorul direct al prejudiciului. Nu se poate admite ca autorul pagubei să nu suferă consecințele faptei sale și să fie exonerat de răspundere pentru motivul că operațiunea respectivă a fost supusă controlului preventiv, iar persoana care a exercitat defectuos sau nu a exercitat controlul prevăzut de lege să răspundă exclusiv și integral pentru prejudiciul produs unității. Pct. 9 din Normele Metodologice citate prevede expres că acordarea vizei de control financiar preventiv nu exonerează de răspundere persoanele care au întocmit și semnat documentele supuse vizei atunci cind se constată că operațiile sint nereale, nelegale, neoportune sau neeconomicoase. Aceste persoane, ca și cele ce au acordat viza în mod necorespunzător, vor răspunde subsidiar ori în mod conjunct după caz, cu autorul efectiv al prejudiciului și cu autorul vizei de control. Acordarea vizei în mod necorespunzător reprezintă o culpă ce nu o exclude pe a celorlalte persoane implicate în operația respectivă.

dr. Al. DETEȘAN
dr. C. JORNESCU

